

SZAKMAI KONCEPCIÓ ÉS PROGRAMTANTERVEK

A MAGYAR MINT IDEGEN NYELV
KOMPETENCIA FEJLESZTÉSÉHEZ
AZ 1–12. ÉVFOLYAMOKON

KONCEPCIÓ
A MAGYAR MINT IDEGEN NYELV
KOMPETENCIA FEJLESZTÉSÉHEZ
AZ 1–12. ÉVFOLYAMOKON

Dr. Fejes Erzsébet és Dr. Kárpáti Tünde
munkája alapján készítette

Dr. Kárpáti Tünde, Dr. Majorosi Anna
és Kuti Zsuzsa

A kiadvány a Nemzeti Fejlesztési Terv Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program
3.1.1. központi program (Pedagógusok és oktatási szakértők felkészítése a kompetencia
alapú képzés és oktatás feladataira) keretében készült.

Fejlesztési programvezető

Kuti Zsuzsa

Szakmai bizottság

Enyedi Ágnes

Dr. Morvai Edit

Dr. Majorosi Anna

Alkotószerkesztő

Sákovics Lídia

Nyelvi lektor

Nemoda Judit

Felelős szerkesztő

Burom Márton

©

Szerzők

Dr. Kárpáti Tünde

Kuti Zsuzsa

Dr. Majorosi Anna

Educatio 2008

TARTALOM

1. Helyzetelemzés	5
2. A magyar mint idegen nyelv oktatásának általános céljai és fejlesztési feladatai	8
2.1. A magyar mint idegen nyelv tanulás célja alapfokon (1–6. évfolyamon)	9
2.1. A magyar mint idegen nyelv tanulás célja középfokon (7–12. évfolyamon)	10
3. Nyelvtanulás és nyelvtanítás	10
3.1. A magyar mint idegen nyelv tanításának módszertana	11
3.2. A nyelvtanulás pszichológiai háttere	13
4. A megcélzott populáció	14
5. A programfejlesztés és a NAT kapcsolata	14
6. Programcsomagok	15
6.1. A magyar mint idegen nyelvi kompetencia fejlesztésére készült programcsomagok	15
6.2. A magyar mint idegen nyelvi kompetencia és a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók fejlesztésére készült kiegészítő, kereshittantervi anyagok (Dr. Majorosi Anna)	17
6.3. A programcsomagok elemei	22
6.3.1. Oktatási koncepció	22
6.3.2. A programtáanterv	23
6.3.3. Modulleírások	23
6.3.4. Táneszközök	23
6.3.5. Értékelési rendszer	23
6.3.6. Távbábképzés	23
6.3.7. Támtogatói rendszer	23
7. Összegzés	24
8. Felhasznált irodalom	25

1. HELYZETELEMZÉS

A magyar nyelv a kevésbé ismert és elterjedt nyelvek közé tartozik, de a közhiedelemmel ellentétben nem „kisnyelv”, hiszen a világon beszélt nyelvek között a 36-40. helyen található.

A mai értelemben vett *magyar mint idegen nyelv* elnevezés – nemzetközi terminológiák alapján – a 20. század közepén alakult ki és terjedt el, elsősorban a felnőttoktatás – különösen a felsőoktatás – keretei között. „A *magyar mint idegen nyelv* intézményes tanítása a külföldi egyetemeken létesített magyar tan-székek és lektorátusok megszervezésével kapott adekvát formát.”¹ Tehát elsősorban a felsőoktatásban terjedt el, s csak ezt követően jelent meg a közoktatásban. Vagyis „a *magyar mint idegen nyelv* terminológia esetlegesen, más megnevezésekkel együtt a külföldi hallgatók magyarországi szakképzésének megindulásához kapcsolódva jelenik meg a szakirodalomban.”² Klasszikusan tehát a *magyar mint idegen nyelv oktatás* kifejezetten a külföldi, nem magyar ajkú tanulók magyar nyelvre tanítását jelenti.

A továbbiakban tehát a *magyar mint idegen nyelvet* a fenti klasszikus és a szakmában elterjedt fogalom meghatározás alapján kívánjuk használni, s kifejezetten a nem magyar ajkúak magyar nyelvre tanítását értjük alatta, nem kívánjuk a szakma hagyományaitól eltérően, a diszciplína gyökereitől elszakadva a *magyar mint környezetnyelv* fogalmára szűkíteni. (*Magyar mint környezetnyelvről* akkor beszélünk, „ha a nyelvsajátítás valamelyik magyar diaszpóra földrajzi területén történik, vagy Magyarországon egy etnikailag vegyes lakosságú településen.”³)

A *magyar mint idegen nyelv* oktatása önálló szakmaként az 1980-as években különült el, ez azt jelenti, hogy ugyan már korábban is eredményesen művelték ezt a szakterületet, a tanárképzés, a szervezeti keretek, a tankönyvkiadás területén mindössze a nyolcvanas években következtek be a mai állapotot is meghatározó változások.

A jelenlegi *magyar mint idegen nyelv* tankönyveket, segédanyagokat, módszertanokat elsősorban a felnőttek képzésére dolgozták ki a szakemberek. Ezek az anyagok azonban nem alkalmasak a 6-18 éves korosztály *magyar mint idegen nyelv* oktatására. Sajnálatos módon nincsenek olyan tantervek, tanmenetek, tankönyvek, munkafüzetek és egyéb taneszközök, módszertani segédanyagok, amelyeket a közoktatásban eredményesen lehetne alkalmazni. Így tehát szükségessé vált olyan programok kidolgozása, amelyek figyelembe veszik az érintett korosztály sajátosságait, igényeit, érdeklődését.

A kilencvenes évektől egyre nagyobb arányú a Magyarországra irányuló migráció, s ezzel a 6-18 éves korú külföldi (nem magyar állampolgár) gyerekek megjelenése a közoktatásban. Ez a jelenség szükségszerűvé teszi a gyermekek magyar nyelvre tanítását.

¹A magyar mint idegen nyelv / Hungarológia. Szerk.: Giay Béla és Nádor Orsolya. Osiris, 1998. 32. p.

²A magyar mint idegen nyelv / Hungarológia. Szerk.: Giay Béla és Nádor Orsolya. Osiris, 1998. 33. p.

³A magyar mint idegen nyelv / Hungarológia. Szerk.: Giay Béla és Nádor Orsolya. Osiris, 1998. 29. p.

„Sajátos feladatot jelentenek a magyar közoktatásban azok a külföldi tankötelesek, akik családjukkal menekülési vagy tranzit céllal, tartós vagy végleges letelepedési szándékkal érkeznek hazánkba. Számuk – a migrációban tradicionálisan érintett országokhoz képest – az 1999/2000. tanévben mintegy 10.000 fő. Ez a szám folyamatosan növekszik s nőtt az összes iskolához és az összes tanulóhoz viszonyított arányuk is. Ez utóbbiban közrejátszik az is, hogy a közoktatásban tanulók összes száma – demográfiai okok miatt – csökkenő tendenciájú, s csökken az intézmények száma is.⁴ Az 1999/2000. tanévben minden harmadik általános iskolában és minden második középiskolában tanultak külföldiek.”⁵

Számok és arányok	Tanév					
	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006	2006/2007
Általános iskolák száma összesen	3 423	3 421	3 375	3 293	3 141	3 064
Az általános iskolai tanulók száma összesen	947 037	933 171	912 959	890 551	861 858	831 262
Külföldi általános iskolai tanulók száma	3 561	5 002	4 761	4 577	4 515	4 496
Tanulói létszám aránya	0,37	0,53	0,52	0,51	0,52	0,54

1. táblázat: Általános iskolában tanuló külföldiek száma és aránya a közoktatás általános adataihoz viszonyítva
(Forrás: Oktatási és Kulturális Minisztériumi Statisztikai Évkönyv 2006/2007)

Számok és arányok	Tanév					
	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006	2006/2007
Középiskolák száma összesen	1 375	1 400	1 399	1 408	1 417	1437
A középiskolai tanulók száma összesen	516 120	519 473	531 391	528 989	531 168	534 417
Külföldi középiskolai tanulók száma	4 640	5 459	5 365	5 353	5 152	4 921
Tanulói létszám aránya	0,89	1,05	1,00	1,01	0,96	0,92

2. táblázat: Középiskolában tanuló külföldiek száma és aránya a közoktatás általános adataihoz viszonyítva
(Forrás: Oktatási és Kulturális Minisztériumi Statisztikai Évkönyv 2006/2007)

⁴Halász Gábor és Lannert Judit: *Jelentés a magyar közoktatásról 2000*. OKI Budapest, 2002

⁵Vámos Ágnes: *A migráció iskolai hatása*. In: Útmutató migráns gyerekek neveléséhez, oktatásához. Menedék – migránsokat segítő egyesület, Budapest, 2003.

Az adatok szerint tehát jellemzően kis arányban és elszórtan tanulnak külföldiek a magyar közoktatásban, és csak bizonyos helyeken jelentkeznek nagyobb létszámban és arányban, mint például a befogadó állomások közelében, a határ menti településeken, azokon a helyeken, ahol már korábban is valamilyen nemzeti kisebbség élt, illetve a migráció célpontját jelentő fővárosban. Mindezek ellenére Magyarországra is érvényesek a migrációra vonatkozó nemzetközi előírások, az európai uniós tagsággal járó új kötelezettségek.⁶ S ez a közoktatásra komoly feladatot ró. Az iskolával szembeni elvárás többek között, hogy:

- biztosítson a külföldi tanulóknak a magyar tanulókkal azonos lehetőséget az intézmény által nyújtott szolgáltatások igénybevételére;
- biztosítsa a magyar mint idegen nyelv megtanulását olyan szinten, hogy a tanulók további tanulásra és beilleszkedésre alkalmassá váljanak,
- biztosítson alkalmat és lehetőséget a migránsoknak anyanyelvükkel és országuk kultúrájával való foglalkozásra;
- biztosítsa számukra Magyarország kultúrájával, történetével, művelődéstörténetével, jelenlegi helyzetével, közéletével való megismerkedést.

A hazánkban tanuló külföldi tanulók tömbje két nagy csoportra osztható: a határon túlról érkező magyar anyanyelvűekre és a világ minden tájáról érkező nem magyar anyanyelvűekre. Számuk, mint a fentiekből látható volt, egyre nagyobb arányú, az iskolákban mégis kevés a lehetőség a magyar nyelv tanulására idegen nyelvként. Ahol ezt fontosnak tartják, valamint mind az objektív, mind a szubjektív lehetőségek is adottak, kísérletek történtek és történnek a magyar nyelv tanítására. A menekülttáborok, befogadó állomások mellett vagy nagyobb létszámban élő külföldiek közelében egyéni foglalkozások formájában, vagy szakkörben, ritkábban órarendbe illesztve, vagy összevont csoportban, tanórán kívüli keretekben, sokszor „háziilag” készített tananyagokból tanítják a nem magyar ajkúakat. Talán magyarázni sem kell, hogy ezek a megoldások kevés eredményt hoznak. Elvértve foglalkozik ezekkel a tanulókkal e speciális feladatra képzett tanító vagy tanár, gyakorlatilag – jobb esetben – a magyar nyelv és irodalom szakos pedagógus látja el az órákat. A kudarc demotiváló hatása nemcsak tanulással szembeni ellenszenvet, sőt dacot válthat ki, hanem ellenségessé teheti a gyermeket nemcsak a magyar nyelvvel, hanem új vagy átmeneti hazájával szemben is. A hiányok gyorsan halmozódnak, s a lemaradás leszakadássá válhat, ha ezen az oktatáspolitikai nem változtat sürgősen.

Ezért fontos, hogy kerüljön be a *magyar mint idegen nyelv* a tanárképzés minden formájába és minden szakaszába. A tanító- és a tanárképzés vegye fel tananyagába a *magyar mint idegen nyelvet* szakirányként vagy fakultációként, a pedagógusképzés pedig adjon lehetőséget a már gyakorló tanítók és tanárok ez irányú felkészítésére oly módon is, hogy ez minősítésükbe beszámítson.

A fentiek nyomtatékosan indokolják, hogy készüljön a közoktatásban részt vevők számára *magyar mint idegen nyelv* oktatási csomag.

⁶Sík Endre (szerk.): *Migráció és Európai Unió*. Szociális és Családügyi Minisztérium. Budapest, 2001/a

2. A MAGYAR MINT IDEGEN NYELV OKTATÁSÁNAK ÁLTALÁNOS CÉLJAI ÉS FEJLESZTÉSI FELADATAI

A közoktatásban megszerezhető nyelvtudás színvonala elmarad a kívánatostól, ezért szükség van az iskolákban folyó idegennyelv-tanítási–tanulási gyakorlat megújítására. A modernizációhoz kompetencia alapú nyelvtanítási programok kidolgozása szükséges, amelyek a készségek, képességek fejlesztését az alkalmazásképes tudást helyezik a központba. A hagyományos nyelvtanítási gyakorlat helyébe lépő cselekvésközpontú és kommunikatív stratégiákhoz illeszkedve eredményesen járulnak hozzá a használható nyelvtudáshoz, ugyanakkor igazodnak a tanulók életkori sajátosságaihoz, bizonyos fokig érdeklődésükhöz és világismeretükhöz. A magyar mint idegen nyelvre irányuló kompetencia alapú fejlesztés elsődlegesen a kommunikatív nyelvi kompetencia fejlesztését jelenti. A fogalom meghatározását a Közös Európai Referenciakeret adja,⁷ ezért minden idegen nyelv tanításával és tanulásával kapcsolatos alapelvnek, fejlesztési követelménynek, célrendszernek értékelési és továbbképzési rendszernek erre a dokumentumra kell épülnie.

A nyelvi kompetenciák közé tartozik a grammatikai, a szemantikai, a fonológiai, a lexikális, a helyes kiejtési és a helyesírási kompetencia. Ezek formális ismerésével és a használatukkal való képességgel tud a nyelvhasználó helyesen megformált, értelmes mondanivalót kialakítani, összeállítani.

A grammatikai kompetencia a nyelv grammatikai ismerete és azok használatának képessége. Ez morfológiára és szintaxisra bontható. A morfológia a szavak belső szerkezetével, a szintaxis a szavak mondatokká szerveződésével foglalkozik.

A szemantikai kompetencia ismeretében a tanuló képes a jelentést hordozó nyelvi eszközök helyes alkalmazására.

A lexikai kompetencia a magyar nyelv szókincsének ismeretét és a szókincs alkalmazásának képességét jelenti, beleértve a mondatformákat, az idiomatikus kifejezéseket, az állandósult szókapcsolatokat.

A fonológiai kompetencia a fonémák ismeretét, érzékelésük és használatuk készségét foglalja magába.

A helyes kiejtési kompetencia birtokában a nyelvhasználó képes szöveget hangosan értően felolvasni, ismeretlen szavakat helyesen kiejteni és az intonáció fajtáit helyesen alkalmazni, érthetően, tagoltan, jó beszédtempóval beszélni.

A helyesírási kompetencia az írott szöveget alkotó szimbólumok ismerete, ezek felismerésének és használatának a képessége.

A nyelvi kompetenciák mellett fontos szerepe van a szociolingvisztikai kompetenciának, amely a nyelvhasználat társadalmi dimenziójának kezelésére szükséges. Ilyenek a társadalmi viszonyok nyelvi jelölése (például az üdvözlések, megszólítások), az udvariassági szokások, a népi bölcsességek kifejezései, a stílusrétegek között különbségek, a dialektus és az akcentus.

A pragmatikai kompetencia fogalmába tartozik a beszédalkotási, a funkcionális, a tervezési kompetencia.⁸

Fontos szerepe van továbbá a pragmatikai kompetenciáknak, amelyek azon elvek ismeretét jelentik, amelyek alapján a mondanivaló strukturálódik, elrendeződik, betölti a kommunikatív funkcióját, interakciós és tranzakciós sémák szerint sorba rendeződik. A beszédalkotás képessége azt jelenti, hogy a nyelvhasználó képes a mondatok helyes sorrendbe állítására, a tartalmi pontosságra, a szövegtervezés a szövegalkotási szabályok betartására.

Ezekre a kompetenciákra együttesen épít a nyelvhasználó, amikor különböző kontextusokban, nyelvi tevékenységekben vesz részt. Nyelvi tevékenységek lehetnek: a recepció, a produkció, az interakció és a közvetítés. E tevékenységek során aktiválódik a nyelvhasználó kommunikatív nyelvi kompetenciája.

⁷lásd Közös Európai Referenciakeret 2002. 2. fejezet, 16–18. old

⁸lásd Közös Európai Referenciakeret 2002. 5. fejezet

A kommunikációnak két önálló formája létezik, vagyis a nyelv kétféleképpen funkcionál, beszélt nyelvként és írott nyelvként. A beszélt és az írott nyelv nem két külön nyelvrendszer, hanem ugyanaz a nyelv, csak egymástól eltérő funkcióban. Módszertani szempontból is jelentős különbségeket lehet felfedezni. A beszélt nyelv egyszerűbb szerkezeteket használ, mondatai általában rövidebbek, mint az írott nyelv, egyes mondatokat, szókapcsolatokat megismétlünk, kiemeljük őket, gesztusokkal, mimikával kísérjük. A beszélt nyelv „gazdaságosabb”, mint az írott, mert a beszédhelyzet felelőssége teszi bizonyos információk szóbeli kifejezését, ehelyett a nonverbális eszközök kapnak nagyobb jelentőséget. A beszélt nyelv szupraszegmentális elemeit (pl. hangsúly, intonáció, ritmus) írásban nem lehet adekvát módon kifejezni.

A beszélt nyelv lehet monologikus és dialogikus. A dialógusban a partner reakciói irányítják a beszélgetést. A tanítási órán az egyes témákhoz tartozó beszélgetések csak mesterséges szituációt jelentenek, nem spontán megnyilatkozások. A nyelvtanítás cselekvési sorrendje, egyúttal módszertani modellje is: hallás, beszéd, olvasás, írás. A magyar nyelv oktatása során általában nem különítik el az egyes készségek kialakítását és fejlesztését, hanem komplex módon végzik ezt a feladatot. A beszédalképeség a szóbeli nyelvhasználat aktív formája. Fejlesztése során a beszéd tanítása fokozatosan elszakad a tanult szövegektől, és egyre több olyan gyakorlatra kerül sor, amelyben a kommunikáció reális beszédhelyzetre épül. A magyar mint idegen nyelv tanítása során az olvasás tanítása általában nem különül el egyedi órátípusként, hanem a többi készségfejlesztéshez kapcsolódva történik. Célja, hogy a tanulók elsajátítsák a folyékony olvasás technikáját, az olvasási készséget olyan szintre kell fejleszteni, hogy segítse a magyar nyelvű szövegek fordítás nélküli megértését. Ehhez a gyakoroltatás módszere rendkívül fontos. Az írás tanítása ma többnyire a nyelvtanítás kezdeti szakaszában történik, és szorosan összefügg a kiejtés és az olvasás tanításával. Cél és követelmény az írás olvashatósága és a főbb helyesírási szabályok betartása. Néhány szakmai műhelyben egyre fontosabbá válik a nyelvtanulás későbbi fázisaihoz kötött íráskészség-fejlesztés is, elősegítve ezzel a nyelvhasználók helyes írásbeli megnyilatkozási lehetőségeit is.

A magyar mint idegen nyelv oktatásának céljait meghatározni nem könnyű feladat, mivel a nyelvtanulók különböző céllal, s különböző ideig tartózkodnak hazánkban. A tanulók egy része átmenetileg tartózkodik országunkban, céljuk a hétköznapi kommunikációhoz szükséges nyelvismeret elsajátítása; mások családjá itt telepedik le, az ilyen családok gyermekei itt szereznek vég bizonyítványt, ezeknek a tanulóknak a célja, hogy magas szinten sajátítsák el a magyar nyelvet, képessé válva arra, hogy magasabb szintű végzettséget is tudjanak majd szerezni, céljuk nem csak a hétköznapi helyzetekben való boldogulás, de a szaknyelvek elsajátítása is.

A magyar mint idegen nyelv tanításának céljáról és a fejlesztési feladatokról egyetlen magyar dokumentum sem rendelkezik, így még a Nemzeti alaptanterv sem.

A magyar mint idegen nyelv tanításának célja a közoktatásban a mindennapi kommunikációban jól használható nyelvtudás megszerzése kell, hogy legyen. Ennek elérését a négy nyelvi alapkészség fejlesztésén (hallás, beszéd, írás, olvasás) keresztül szükséges megvalósítani. Cél elsősorban a hétköznapi kommunikációs helyzetekben való helytállás, a nyelv olyan szintű elsajátítása, mellyel lehetővé válik a különböző tantárgyak magyar nyelven való eredményes tanulása. A nyelvtanulás során a tanulóban fontos kialakítani Magyarországot és a magyar kultúra megismerése iránti igényt.

A Közös Európai Referenciakeretben megfogalmazottak alapján az eredményes tanuláshoz a B1 nyelvi szint elérését jelölhetjük meg feladatnak.

2.1. A magyar mint idegen nyelv tanulás célja alapfokon (1–6. évfolyamon)

- A kezdő nyelvtanuló legyen képes az A1- szint elérésére.
- A nyelvtanuló legyen képes a hatékony nyelvtanulási stratégiák elsajátítására és használatára az önálló nyelvtanulás és a magas szintű magyar nyelvtudás elérése céljából.
- A nyelvi készségfejlesztésen belül elsődleges cél és feladat a beszédértés és a beszédalképeség fejlesztése legyen.

- A magyar nyelv tanulása során a tanulóban alakuljon ki és maradjon is meg a nyelvtanulás iránti kedvező attitűd és a motiváció az élethosszig tartó nyelvtanulásra.
- A nyelvtanulás során a tanulók ismerjék meg hazánkat, a magyar nyelven beszélő emberek kultúráját, szokásait, hagyományait.

2.2. A magyar mint idegen nyelv tanulás célja középfokon (7–12. évfolyamon)

- Ebben a korcsoportban a kezdő nyelvtanuló legyen képes az Európa Tanács által meghatározott nyelvtudást mérő hatfokú skálán az A1 szint elérésére.
- Továbbra is elsődleges cél a beszédértés és beszédképesség fejlesztése, kiegészülve a szövegértés, szövegelemzés készségével.
- A tanuló legyen képes a már megtanult nyelvtanulási stratégiákat a magyar mint idegen nyelv elsajátítására is alkalmazni.
- Legyen képes önállóan feldolgozni irodalmi műveket, sajtótermékeket.
- Tegyen szert mindazon ismeretekre, amelyek beilleszkedését elősegítik.

3. NYELVTANULÁS ÉS NYELVTANÍTÁS

A Közös Európai Referenciakeret útmutatója leírja a nyelvtanulás és a nyelvtanítás folyamatait. Nem teszi le voksát egyetlen nyelvtanítási módszer mellett sem. A *magyar mint idegen nyelv* tanításában, hasonlóan más nyelvek tanításához, változatos módszerek fejlődtek ki. Az aktuális módszereket mindig a tanár választja ki a tananyagból a pedagógiai szituációktól, a tanulók diszpozíciójától függően. A *magyar mint idegen nyelv* tanítása nem hasonlítható más tantárgyak tanításához, mert azokkal ellentétben más szempontú és erősebb érzelmi megközelítést igényel tanártól és tanulótól. A magyar nyelv azért is érdekes, mert szerkezete egymásba fonódó és jelentős szemléleti eltéréseket mutat az indoeurópai modellhez képest. „A magyar nyelv jelöléskényszere – vagyis az, hogy minden funkciót külön jel hordoz – gazdaggá teszi az alaktani rendszerét, szintetikus jellege a gondolatok kifejezésének tömör formáit kínálja.”⁹ Valószínű, ezért is állítjuk, hogy a magyar nyelv megtanulása kitartó munkát igényel, az első sikerek sem jelentkeznek könnyen sem a tanulónál, sem a tanárnál. Emiatt is nagyon fontos a tanuló-tanár kapcsolat.

A *magyar mint idegen nyelv* oktatását több tényező határozza meg:

- a nyelv jellege – agglutináló karaktere, szerkezeti és szemléleti sajátosságai alapvetően meghatározzák az oktatás lehetőségeit,
- a nyelvtanulók életkorának és pszichikai sajátosságainak a motivációnál, a tananyag felépítésében és feldolgozásmódjában van jelentősége,
- a csoport összetétele – fontos, hogy milyen az előképzettség szintje, az érdeklődés, hogy heterogén vagy homogén a csoport,
- a nyelvtanulásra fordítható időt a fentiek is meghatározzák, de az oktatási miniszter 2004. szept. 15.-i közleménye¹⁰ egyértelműen előírja, hogy min. heti 2 óra fordítandó a *magyar mint idegen nyelv* tanítására,

⁹A magyar mint idegen nyelv / Hungarológia. Szerk.: Giay Béla és Nádor Orsolya. Bp., 1998.

¹⁰Oktatási Közlöny XLVIII. évf. 24. sz.

- a közoktatásbeli nyelvtanításban felhasználható tankönyvek és taneszközök az oktatási céloktól, a szintektől és sajnos a beszerzés lehetőségeitől függenek. Ezen a téren még adóssága van az oktatásirányításnak.
- a *magyar mint idegen nyelv* módszertani szakirodalma – különös tekintettel a 6-18 éves korosztályra – alig kidolgozott, a szórványosan megjelent anyagok nehezen hozzáférhetők. Ennek oka, hogy az oktatók többsége nem erre a feladatra kapott speciális felkészítést. Fontos lenne az egyetemeken a *magyar mint idegen nyelv* tanszékek fejlesztése, a tanulói létszám emelése.

A magyar mint idegen nyelv tanításával szemben támasztott általános igény és elvárás lényege az, hogy a nyelvet a kommunikáció eszközeként, vagyis beszédközpontúságot előtérbe helyezően kell tanítani.

3.1. A magyar mint idegen nyelv tanításának módszertana

Az idegen nyelv tanulásának és tanításának sokféle módja létezik. A hetvenes-nyolcvanas években vált világossá, hogy nem lehet létrehozni minden alkalomra és minden nyelvre egyformán illő, minden oktatási formának egyaránt megfelelő metódikát. Az elméleti és módszertani kérdések tisztázása során olyan kérdések kerültek előtérbe, mint az intenzitás, a csoportösszetétel, a motiváció, az életkor és egyéb pszichológiai és szociálpszichológiai tényezők. A Közös Európai Referenciakeret 6. fejezete az alábbi kérdések átgondolását javasolja:

Az általános elvárások szerint hogyan kell a tanulóknak megtanulniuk egy idegen nyelvet?

Mi lesz a tanár, a tanuló és az eszközök szerepe a nyelvtanulásban?

Milyen szerepet kapnak a szövegek a nyelvtanulás és nyelvtanítás folyamatában?

Milyen mértékben várható el vagy követelhető meg, hogy a tanulók feladatokból és tevékenységekből tanuljanak?

Hogyan alakítható ki vagy fejleszthető a kommunikatív stratégiák használatának képessége?

Hogyan fejleszthetők az általános kompetenciák az idegen nyelv tanításán keresztül?

Hogyan segíthető elő legjobban a nyelvi kompetenciák fejlődése?

Hogyan viszonyuljunk a hibákhoz és tévesztésekhez?

Ezekre a kérdésekre választ kell adnunk a gyakorlatból leszűrt elméleti következtetések alapján. A gyermekek nyelvtanítása sajátos problémákat vet fel, amelyek a tanulás körülményeiből is következnek. A nyelvtanulásnak több szintje adódik: a hazai gyerekekkel való együttélésben, vagy tervszerű magyar nyelvtanítás során esetlegesen homogén közegben, vagy a kettőt ötvözve. A módszerek megválasztásában arra kell törekednünk, hogy szívesen, aktívan vegyenek részt a munkában, így előtérbe kerülhetnek a cselekvéssel egybe kötött beszélgetések, a játékos feladatok megoldása, dal- és játéktanulás, technikai eszközök igénybe vétele, stb. Ennek a „különleges” munkának sajátos metódikája még kutatásra és kidolgozásra vár. Ritkán beszélünk róla – de nem elhanyagolható –, hogy a nyelvtani formaszóknak csekély mennyiségét már a kezdeti szakaszban is meg kell ismertetni. A *magyar mint idegen nyelv* tanítása nemcsak a nyelv elsajátítását jelenti, hanem bizonyos művelődő nyelvelsajátításban tesszük. A gyermekeknél megfigyelhető, hogy a mondókák, kiszámolók, gyermekversek, mesék szókincsét hamarabb jegyzi meg.

Módszertani alapelveként meg kell határozni a nyelvi anyag minimumát, fonetikai, lexikai, grammatikai kérdésekben. A tervezésnél a modulok kialakításakor figyelembe kell venni a magyar nyelv sajátosságait, az ehhez kapcsolódó módszertani kérdéseket, a tanulók életkori sajátosságait, elvárásait, motivációit. A *magyar mint idegen nyelv* úgy kell tanítani, hogy komplex készségeket alakítsunk ki a szóbeliség elsőbbsége mellett. A nyelvi tudatosságot össze kell kapcsolni a beszélt nyelvvel és az analógiák alkalmazásával. A tanórákon olyan légkört kell teremteni, amelyben élmény, öröm a tanulás. A nyelvtanításban általánosan felhasznált módszerek a következők: a nyelvi anyag bemutatása, a tananyaghoz kapcsolódó magyarázat, a tanultak komplex alkalmazása, az ismeretek és készségek rendszeres ismétlése és ellenőrzése.

A nyelvi anyag bemutatása tanári irányítással az óraszervezés különböző eszközeinek felhasználásával, illetve audiovizuális szemléltetéssel történik. A módszer attól függ, hogy fonetikai, lexikai, nyelvtani anyagról van-e szó. A bemutatás történhet szituatív játékokkal, mimetizálással, dramatizálással, amelyek segítségével a tanulók aktív résztvevőkké válhatnak. A tananyag összefüggéseinek megvilágítása magyarázattal történik. Ez főként a bemutatás és a gyakorlás kiegészítésére szolgál. Itt vetődik fel a sokat vitatott közvetítő nyelv használata. A tananyag komplex gyakorlása az oktatás céljának megfelelő készségfejlesztést szolgálja, ezért aktív és rendszeres kell, hogy legyen. A gyakoroltatás a nyelvi jártasságok és készségek kialakítására irányul, eszközei a különböző típusú gyakorlatok, amelyek funkciójukat tekintve lehetnek kommunikatívak és a kommunikációt előkészítőek. A nyelvi tevékenységek szempontjából lehetnek receptívek, produktívak és kombinatívok. A felhasznált nyelv alapján a gyakorlatok magyar nyelvűek legyenek. Az ellenőrzés megvalósulhat a tanórán és a tanórán kívüli keretekben, közvetett és közvetlen formában. A nagyobb egységek ellenőrzésére célszerű feladatlapokat és tesztek használni, de az idősebb korcsoportokban önálló munka kérése is igény.

A kezdeti szakaszban elsősorban az eddigi tapasztalatok szerint a grammatika határozta meg a nyelvtanítás módszereit és tartalmát, mivel a szavak száma igen nagy, a szókincs megismerése rendkívül fontos, a grammatikai elemek száma viszont korlátozott, egyre inkább a szókincs elsajátítása veszi át a vezető szerepet. A szókincs két csoportra osztható: receptív vagy passzív szókincs, amit hallás után vagy olvasás során felismerünk és megértünk, a produktív vagy aktív szókincs, amelyet a beszédben vagy írásban használunk.

A receptív és a produktív szókincs használata elég rugalmas. A használat során a passzív aktivizálódhat, de fordítva is történhet. Egy új szónak tanítási órán való bemutatása magában foglalja:

- a szó kimondását,
- jelentésének feltárását,
- nyelvtani alakjának / alakjainak magyarázatát,
- a régebben tanult szavakkal való összekapcsolását,
- vonatokkal, mondatmodellekkel való bemutatását,
- a szó elolvasását,
- a szó leírását.

Az új szót először mindig mondatkörnyezetben, majd izoláltan mutatjuk be és beszédhelyzetekben gyakoroltatjuk. Oktatási tapasztalatok azt mutatják, hogy a kezdő szakaszban tanóránként 6-10 éves korosztálynál 5-8 szó, 10-18 éves korosztálynál 8-10 szó sajátítható el. A *magyar mint idegen nyelv*nél a nyelvtan tanítása nem önálló cél, hanem eszköz a nyelvtanítás komplex feladatrendszerének megvalósításához. A külföldieknek gyakorlati, funkcionális grammatikát tanítunk, amely életszerű példákkal mutatja be a nyelvtani szabályokat. A nyelvtan tanítását az jellemzi, hogy nem az egész nyelvtant, hanem annak célszerűen redukált változatát „nyelvtani minimumot” tanítunk, amely elégséges ahhoz, hogy a nyelv belső viszonyai érthetőkké váljanak. A nyelvtani minimum kiválasztásának szempontjai:

- a gyakoriság elve,
- a mintaszerűség kritériuma,
- a lexikai minimummal való összehangolás elve.¹¹

A *magyar mint idegen nyelv* oktatására jellemző fontosabb nyelvtanítási módszerek között szerepel a kommunikatív nyelvtanítás, a tradicionális vagy grammatizáló-fordító módszer, a direkt módszer, az audio-lingvális, az audio-vizuális – strukturális – globális módszer. Az 1970-es évektől egyre inkább a módszertani eklekticizmus jellemző a nyelvtanításra, különösen a *magyar mint idegen nyelv* oktatására.

¹¹A magyar mint idegen nyelv / Hungarológia. Szerk.: Gay Béla és Nádor Orsolya. Bp., 1998. Osiris Kiadó

Az egyes irányzatokból a használható elemeket kiemelve, kombinált módszereket alkalmaznak a nyelvtanítás hatékonyságának fokozása érdekében.

A fejlesztésben ezeket a módszereket kell továbbfejleszteni, szem előtt tartva a cselekvésközpontú nyelvtanítási módszereket. A nyelvtanítási módszerek és eljárások középpontjában a tanulónak kell állnia, életkori sajátosságait, nyelvi céljait figyelembe véve kell kiválasztani és egymáshoz hangolni a különböző nyelvoktatási metódusokat. A fejlesztésben fontos a feladatközpontúság, a tanulók változatos formában (csoportmunka, páros munka, egyéni munka) való foglalkoztatása, a differenciálás. A *magyar mint idegen nyelv* oktatásának egyik specialitása, hogy tanulók év közben is érkezhettek az iskolába, akár semmilyen vagy igen csekély magyar nyelvtudással. A tanárnak meg kell találnia a legcélravezetőbb módszereket ahhoz, hogy minél gyorsabban integrálja ezeket a tanulókat a nyelvi csoportba, minél rövidebb idő alatt felzárkóztassa őket. A magyar mint idegen nyelv tanárnak segítségére van, hogy a tanulók célnyelvi környezetben sajátítják el a magyar nyelvet, így nagy szerepet kell szánnia a tanórán kívüli nyelvelsajátításra. Ez a kedvező helyzet motiválóan hathat a nyelvtanulás folyamatára.

3.2. A nyelvtanulás pszichológiai háttere

A nyelvtanulás pszichológiai hátterét már több évtizede kutatják, kiterjedt szakirodalma van. Ezek közül érdemes kiemelni a társas kapcsolatokra épülő konstruktivista nyelvtanulást (lásd Piaget, Donaldson, Bruner, Roges, Burden, Williams munkásságát).

Ahogy a tanár jelen van, ahogyan viselkedik az osztályteremben, az tükrözi a tanításról alkotott felfogását és alapelveit. Ahogy a tanulók reagálnak a tanár viselkedésére, nagyban elárulják egyéni jellemvonásaikat. Az őket körülvevő iskolai, kulturális, szociális, érzelmi és fizikai környezet befolyásolja a kontextusban történő folyamatokat. Az összefüggésekből adódóan a modell bármely részében bekövetkező változás hatással van a folyamat egészére. Kevés kutatási anyag van arra vonatkozóan, hogyan tanulnak a tanulók, lényegesen több arra, hogyan tanítanak a tanárok. Fontos, hogy a leggazdagabb nyelvi környezetet biztosítsák a tanulónak, amelyben a tanulás végbemehet.

A nyelvtanulásban tapasztalható sikertelenség okát sokan kutatták, és többen megkérdőjelezték a korai nyelvtanulást. Elfogadható, hogy a nyelvtanulásra fordított idő és eredményesség másképpen alakult alacsony és közép szinten. Viszont nem fogadható el az, hogy a tanár ne tudja, hogy tanulói alacsony szinten és mennyit teljesítettek.

A *magyar mint idegen nyelvet* tanító pedagógusnak felkészültnek kell lennie arra, hogy tanulói más kultúrkörből érkeznek, nyitottnak és elfogadónak kell lennie a másfajta szokásokkal, viselkedésmóddal szemben, ugyanakkor késznek kell lennie arra, hogy bevezesse a tanulót a magyar kultúrkörbe, a *magyar mint idegen nyelvbe*. A pedagógia-pszichológia a fogyatékos tanulókkal sokat foglalkozik, esetenként ilyenekkel is találkozhatunk a gyakorlat során, de gyakoribb a hátrányos helyzetű tanuló. A hátrány sok mindenből fakadhat. Ennek szakirodalma ismert, csak a *magyar mint idegen nyelv* tanítása szempontjából fontosabbakra irányítjuk a figyelmet:

- szülőföldje elhagyása miatti frusztrációt nem tudja feldolgozni,
- családtöredékben él, esetenként testvérét, valamelyik szülőjét, nagyszülőjét elhagyó, elvesztő gyermek tiltakozik a magyar nyelv tanulása ellen, mert ebben látja bajainak okát,
- anyanyelvét nem kellően ismeri, s ez kommunikációs nehézségeket okoz,
- a korábban megismert gyermeki környezetet elveszíti, barátai hiányoznak,
- a menekült gyermek nagyon sokszor lelkiileg-testileg sérülten érkezik, az őt ért traumákat csak hosszú időn át, szakember segítségével képes feldolgozni,
- a menekülés és annak körülményei miatt érik sérülések,
- a befogadó helyeken rossz tapasztalatokat szerez, kizártnak érzi magát,
- reménytelenség, kilátástalanság, bizonytalanság érzése lesz úrrá rajta,
- leromlott egészségügyi és pszichikai állapotba kerül.

4. A MEGCÉLZOTT POPULÁCIÓ

A *magyar mint idegen nyelvi* kompetencia fejlesztésére irányuló programok a külföldi, nem magyar ajkú, valamint a hátrányos magyar nyelvi helyzetből érkező általános és középiskolai tanulóknak szólnak, olyan intézményeknek, akik vállalják, hogy elindítják és gondozzák *magyar mint idegen nyelvből* a nyelvi kompetencia fejlesztését.

Mind az általános, mind pedig a középiskolai korosztály számára elsősorban kezdő, kisebb mértékben haladó nyelvi szinten történt meg a programfejlesztés.

A *magyar mint idegen nyelv* fejlesztésére készült programcsomagokat használó tanárnak előnyös, ha rendelkezik a *magyar mint idegen nyelv* oktatásában szerzett tapasztalatokkal és módszertani jártassággal. Ebben a tekintetben valószínűleg nagy különbségek mutatkoznak majd a tanárok között, hiszen jelenleg nagyon kevés magyar mint idegen nyelv szakos diplomával rendelkező pedagógus dolgozik a közoktatásban. A *magyar mint idegen nyelv* szakos diploma megszerzésére 1986-tól van lehetősége a tanároknak. Ennyi idő még nem volt elegendő ahhoz, hogy az egyetemeken kellő számban bocsássanak ki felkészült szakembereket, tekintetbe véve, hogy klasszikus értelemben vett módszertani képzésen nyugvó nyelvtanári diplomát ma egyedülként a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara ad ki *magyar mint idegen nyelvből*. (A másik diplomaadó hely: A Pécsi Tudományegyetem magyar mint idegen nyelv szakosai ezzel a módszertanközpontú képzéssel szemben elsősorban hungarológiai képzésben részesülnek.) A helyzetet valamelyest javítja, hogy 2003-tól az ELTE BTK-n lehetőség nyílt a *Magyar mint idegen nyelv* program elvégzésére, illetve, hogy 2004 szeptemberétől ugyanitt elindult a *magyar mint idegen nyelv* specializációval társított pedagógus szakvizsga megszerzésének lehetősége. A fentiekből következően azonban elmaradhatatlan a fejlesztés során megvalósuló pedagógustovábbképzés, szükséges a programmegvalósítás monitorálásának, szakértésének és a támogatói rendszernek a kiépítése.

5. A PROGRAMFEJLESZTÉS ÉS A NAT KAPCSOLATA

A NAT ugyan *magyar mint idegen nyelvre* specializálva nem jelöl meg elvárásokat, feladatokat, a programfejlesztés azonban a NAT Élő idegen nyelvekre meghatározott elveivel és irányásaival összhangban jelöli meg követelményeit. Ugyancsak figyelembe veszi és ajánlásként tartja szem előtt az európai dokumentumokat, így a Közös Európai Referenciakeretet. Mindkét dokumentumban elsődleges cél az idegen nyelvi kommunikatív kompetencia fejlesztése, melyet a közoktatás három szakaszhatáron (6., 8., 12. évfolyamok vége), a programfejlesztés pedig két szinten, alap- és középfokon határoz meg.

Az alapfokú fejlesztést 1-2. évfolyamokon kezdjük meg, kezdő nyelvi szintű tanulók számára, feltételezve, hogy ezen a ponton lép be a legtöbb magyarul nem tudó külföldi diák a közoktatási rendszerbe. Majd az 5-6. évfolyam kezdő nyelvi szintű nyelvtanulói számára dolgoztunk ki a programcsomagot.

A középfokú fejlesztésre a 7-8. évfolyamon, haladó nyelvi szintű tanulók számára feladatgyűjteményt kínálunk. A 9-10. évfolyamok kezdő nyelvi szintű tanulói számára biztosítunk nyelvi fejlesztést.

A nem magyar anyanyelvű vagy hátrányos helyzetű tanuló számára alapfokon 1-2. és 3. évfolyamokon, középfokon 5. és 7. évfolyamokon biztosítunk kiegészítő, keresttantervi modulokat, amelyek a szövegértés-szövegalkotást fejlesztik egy-egy tantárgy keretein belül és hatékonyan alkalmazhatók a differenciálás módszereivel.

6. PROGRAMCSOMAGOK

6.1. A magyar mint idegen nyelvi kompetencia fejlesztésére készült programcsomagok

A *magyar mint idegen nyelv* fejlesztésére készülő programcsomagok elsődleges célja a használható nyelvtudás elérése, a beszédképesség fejlesztése a cselekvésközpontú és kommunikatív módszerek alkalmazásával. A korszerű nyelvoktatás a beszéd szintjén tanítja a nyelvet, a modern nyelvtudomány pedig a mondatszerkesztésnek a szabályait kutatja. Az egymásba való átcsapásból felmerülnek a korszerű nyelvoktatás napirenden levő problémái, amelyeket a módszertani fejezetben részletesebben leírtunk. Olyan programcsomagokra van szükség, amelyek lehetővé teszik a mindennapi szituációkban való kommunikálás képességét, a magyar nyelv minél szélesebb körben, minél több élethelyzetben való alkalmazását. Ezt a módszert követeli meg a *magyar mint idegen nyelv* tanítása.

A hazánkba érkező külföldi gyermekek egy része egyáltalán nem beszél a nyelvet semmilyen szinten. Ennek ellenére őket a korcsoportjuknak megfelelő osztályokba sorolják, ezzel szinte lehetetlenné teszi számukra a tanulást. Ez a program sajnos ezt az ellentmondást nem tudja feloldani. Megfontolásra ajánljuk a migrációs kérdésekkel foglalkozó szakminisztériumnak, hogy egyeztetve az oktatási tárcával támogassa ezeknek a gyerekeknek magyar nyelvre tanítását még az iskolába kerülésük előtt. Amíg ez országos szinten megtörténhet, addig az alábbi programcsomagok kidolgozását végeztük el a fenti célok és fejlesztési feladatok tükrében.

Programcsomag	Cél	Nyelvi szint	Évfolyam
1. alapfok (modulok)	hallás utáni értés, beszédértés, szókinccs, beszédképesség fejlesztése	kezdő	1-2. évf.
2. alapfok (modulok)	hallás utáni értés, beszédértés, szókinccs, beszédképesség, szövegértés fejlesztése	kezdő	5-6. évf.
3. középfok (feladatgyűjtemény)	szókinccs, beszédképesség, szövegértés, szövegalkotás fejlesztése	haladó	7-8. évf.
4. középfok (modulok)	hallás utáni értés, beszédértés, szókinccs, beszédképesség, szövegértés fejlesztése	kezdő	9-10. évf.
5. alapfok (kiegészítő, kereszttantervi modulok)	A szövegértés-szövegalkotás fejlesztése magyar mint idegen nyelven különböző tantárgyakban	haladó	1-2. és 3. évf.
6. középfok (kiegészítő, kereszttantervi modulok)	A szövegértés-szövegalkotás fejlesztése magyar mint idegen nyelven különböző tantárgyakban	haladó	5. és 7. évf.

1. programcsomag: alapfok 1-2. évfolyam számára, kezdő nyelvi szinten (modulok)

A programcsomag célja a kezdő nyelvtanulók nyelvi kompetenciájának megalapozása, a hallás utáni értés, a beszédértés, a szókinccs, a beszédképesség fejlesztése. Célnyelvi környezetben a célnyelvi kultúra gyermekirodalmából merítve, autentikus anyagok felhasználásával történik a fejlesztés, dalok, mondókák, versek, mesék, játékok tanításával. Cél a mindennapi élethelyzetek felhasználása a nyelvelsajátítás folyamatában. A hatékony fejlesztés érdekében a 2004-es kormányrendelet irányadó elveinek megfelelően a teljes tanévet, 70 órát lefedő programcsomagot dolgoztunk ki.

2. programcsomag: alapfok 5-6. évfolyam számára, kezdő nyelvi szinten (modulok)

A programcsomag célja a kezdő nyelvtanulók nyelvi kompetenciájának megalapozása, a hallás utáni értés, a beszédértés, a szókinccs, a beszédképesség fejlesztése. Célnyelvi környezetben a célnyelvi kultúra gyermek- és ifjúsági irodalmából merítve, autentikus anyagok felhasználásával történik a fejlesztés, dalok, mondókák, versek, mesék, játékok tanításával. Cél a mindennapi élethelyzetek felhasználása a nyelvelsajátítás folyamatában. A hatékony fejlesztés érdekében a 2004-es kormányrendelet irányadó elveinek megfelelően a teljes tanévet, 70 órát lefedő programcsomagot dolgoztunk ki.

3. programcsomag: középfok 7-8. évfolyam számára, haladó nyelvi szinten (feladatgyűjtemény)

A programcsomag célja a magyarul már valamennyire tudó nyelvtanulók nyelvi kompetenciájának továbbfejlesztése, a hallás utáni értés, a beszédértés, a szókinccs, a beszédképesség, szövegértés, szövegalkotás fejlesztése. Célnyelvi környezetben a célnyelvi kultúra ifjúsági irodalmából merítve, autentikus anyagok felhasználásával történik a fejlesztés, dalok, mondókák, versek, közmondások, szólások, játékok tanításával. Cél a mindennapi élethelyzetek felhasználása a nyelvelsajátítás folyamatában. A programcsomagot az összóraszám mintegy 20%-ának lefedésére alkalmas feladatbank formájában dolgoztuk ki.

4. programcsomag: középfok 9-10. évfolyam számára, kezdő nyelvi szinten (modulok)

A programcsomag célja a kezdő nyelvtanulók nyelvi kompetenciájának megalapozása, a hallás utáni értés, a beszédértés, a szókinccs, a beszédképesség, szövegértés fejlesztése. Célnyelvi környezetben a célnyelvi kultúra irodalmából merítve, autentikus anyagok felhasználásával történik a fejlesztés, dalok, mondókák, versek, közmondások, szólások tanításával. Cél a mindennapi élethelyzetek felhasználása a nyelvelsajátítás folyamatában. A hatékony fejlesztés érdekében a 2004-es kormányrendelet irányadó elveinek megfelelően a teljes tanévet, 70 órát lefedő programcsomagot dolgoztunk ki.

5. programcsomag: alapfok, 1-2. és 3. évfolyam számára, kezdő nyelvi szinten (kiegészítő, keresztntanterni modulok)

A programcsomag célja a már nem kezdő, nem magyar anyanyelvű vagy hátrányos helyzetű tanulók nyelvi kompetenciájának fejlesztése a szövegértés-szövegalkotási kompetencia fejlesztésére létrejött keresztntanterni B típusú modulok felhasználásával, matematika és természetismeret tantárgyakban. A modulok lehetőséget biztosítanak arra, és egyben ösztönzik azt, hogy a tanító osztálytermi és órarendi kereteken belül differenciált foglalkozás keretében alkalmazza a kiegészítő feladatokat, tananyagokat.

6. programcsomag: alapfok, 5. és 7. évfolyam számára, kezdő nyelvi szinten (kiegészítő, keresztntanterni modulok)

A programcsomag célja a már nem kezdő, nem magyar anyanyelvű vagy hátrányos helyzetű tanulók nyelvi kompetenciájának fejlesztése a szövegértés-szövegalkotási kompetencia fejlesztésére létrejött keresztntanterni B típusú modulok felhasználásával, matematika, természetismeret, történelem, földrajz, fizika, biológia és kémia tantárgyakban. A modulok lehetőséget biztosítanak arra, és egyben ösztönzik azt, hogy a tanár osztálytermi és órarendi kereteken belül differenciált foglalkozás keretében alkalmazza a kiegészítő feladatokat, tananyagokat.

6.2. A magyar mint idegen nyelvi kompetencia és a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók fejlesztésére készült kiegészítő keresztantervi anyagok

Az idegen nyelvi kompetencia fejlesztés keretein belül folyó magyar mint idegen nyelv fejlesztések **két szakaszra** bonthatók. A 2005-2006-os évek fejlesztése (lásd 1-2., 5-6. 7-8. és 9-10. évfolyam számára kidolgozott fejlesztések) szorosan kapcsolódott a hazai magyar mint idegen nyelv műhelyek tantárgypedagógiai felfogásához, melynek középpontjában a kommunikatív nyelvi kompetenciák közül első sorban a grammatikai, szemantikai, a fonológiai, a lexikális, a helyes kiejtési és helyesírási kompetencia álltak. Ezen fejlesztések a közoktatásban főként tanórán kívüli jártasságfejlesztésre és/vagy kisebb-nagyobb, megközelítőleg hasonló szinten lévő tanulócsoporthoz használhatók, de kevésbé építhetők be a tanórákba, ahol esetleg egy-két nem magyar anyanyelvű tanuló dolgozik együtt a magyar anyanyelvű többséggel. A fejlesztés utolsó szakaszában ezért kiemelt szerepet szántunk a magyar mint idegen nyelv fejlesztésének a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók számára is, elősegítve ezzel integrációjukat.

A fejlesztés új irányára azért volt szükség, mert

- lassan, de folyamatosan emelkedik a hazai közoktatásban részt vevő **nem magyar anyanyelvű tanulók száma**, és ez a tendencia – a hazai demográfiai helyzet tükrében – folytatódni fog;
- az oktatáspolitikában egyre nagyobb szerepet kap a **roma tanulók integrálása**, aminek egyik előfeltétele a magyar nyelv magasabb szintű ismerete;
- a **pedagógusképzésre** vonatkozó rendeletekben megfogalmazódott, hogy a magyar mint idegen nyelvet az idegennyelv-oktatáshoz, nem pedig az anyanyelv-oktatáshoz kell közelíteni;
- a **tartalomalapú nyelvoktatás** terén egyre több publikáció jelent és jelenik meg, melyek közérthetővé teszik a nyelvoktatással kapcsolatos Barcelonai Nyilatkozat¹² (A Nyelvi Jogok Egyetemes Nyilatkozata 1996) erre vonatkozó ajánlását;
- részleteiben megismertük a 2003-as PISA vizsgálat eredményeit, amelyekből kiderült, hogy a közoktatás minden szintjén találni olyan magyar anyanyelvű tanuló csoportokat, akik a szövegértés tekintetében nagyon **le vannak maradva társaiktól**, és a szaktárgyi szövegeket még alapszinten sem értik;
- a kompetenciafejlesztés részeként 2007-re rendelkezésre álltak immár olyan **szövegértés-szövegalkotási kompetenciát más műveltségterületeken fejlesztő modulok**, amelyek a fejlesztés új irányának kiindulópontjául szolgálhattak.

Így az utolsó év fejlesztéseinek szemlélete eltér az előző évektől, amennyiben

- kapcsolódik a már fejlesztett és kipróbált szövegértési modulokhoz, így tartalomalapúvá válik a nyelvtanulás;
- az összes modul használható olyan osztályokban is, amelyekben fokozott szövegértési nehézségekkel küzdő tanulók is vannak, ti. valamennyi modul lehetőséget ad a további differenciálásra;
- ugyanabba a tanórába épülnek bele a magyar mint idegen nyelv tanulóknak szóló feladatok, így a tanulók jobban integrálódnak a csoportba;
- tágabban értelmezi a kommunikatív nyelvi kompetencia fogalmát, ami megfelel a KER kommunikatív kompetencia fogalmának;
- az idegen nyelvi fejlesztés alapelvei nagyobb hangsúlyt kaptak, mint a tanuló- és tevékenységközpontú módszerek, változatos feladatszerkezeti formák, a korosztályos és intellektuális különbségek messzemenő figyelembe vétele stb.;
- a fejlesztések mindegyike módszertani ötletet is szeretne adni a pedagógus kollégáknak, hogy segítsük mindennapi felkészülésüket, függetlenül attól, melyik évfolyamon milyen tárgyat tanítanak.

¹²http://www.mtaki.hu/docs/cd2/nemzetkozi/Barcelonai_Nyilatkozat.htm (2008.januári állapot)

Mivel a magyar mint idegen nyelvű fejlesztések a szövegértés-szövegalkotási kompetencia fejlesztésére létrejött keresztintertvi B típusú modulokhoz igazodnak, ahogyan, azok sem, így – általában – az újonnan fejlesztett modulok sem vesznek igénybe egész tanórákat.

A fejlesztés során arra törekedtünk, hogy megkönnyítsük a modulokkal dolgozó pedagógusok munkáját, így a nekik szóló módszertani útmutatóba illesztettük a magyar mint idegen nyelvű tanulóokra vonatkozó ajánlásokat, kiegészítéseket (gyakran több változattal és ötlettel bővítve) és feladatlapokat.

A következő példa az 1-2. osztályos szövegértés-szövegalkotási kompetenciát a matematika tantárgyon keresztül fejlesztő *Irányok térben és síkban – viszonyfogalmak – térben* című modulból való:

II. Tárgypakolás játék

A gyerekek tárgyakat helyeznek el a teremben tanítói utasítások alapján. Kb. 2-3 perc.

A gyerekek kezükbe veszik kedvenc játékukat (első osztály év elején, a biztonságérzet erősítése érdekében engedjük, kérjük, hogy hozzák be kedvenc kis játékukat – állatka, kisautó, rongy...) Mi mondjuk meg, hogy jobb vagy bal kezükben legyen. Ezek után adjunk olyan utasításokat, melyek szerepelnek a különféle tér- és síkbeli viszonyfogalmak.

Példamondatok:

Tegyétek a pad alá! (fölé, mellé a jobb oldalra, mellé a bal oldalra...)

Tegyétek a jobb vállatokra! (bal térdetekre, bal könyökötökhöz, a két bokátok közé, a fejetek fölé, hátatok mögé...)

Tegyétek két szék közé!...

Ugyanez tárgy nélkül, csak tenyérrel is játszható.

Kiemelt képességek, készségek: figyelem, koncentráció fejlesztése, a térbeli viszonyfogalmak mélyítése.

MAGYAR MINT IDEGEN NYELV kiegészítés

felkészítő feladat

A „II. Tárgypakolás játék” c. feladat előtt az osztállyal közösen is lehet gyakorolni az irányt jelző névutókat: alá, fölé, közé, mellé, mögé, elé.

Ennek egyszerű módja, hogy miközben a tanító egy névutót mond, két keze és feje segítségével a szó jelentését is jelzi, majd megkéri a gyerekeket, hogy ők is kövessék a példáját.

(1. ábra: egy emberi fej alatt vízszintesen egy kéz. Alatta szerepeljen az „alá” névutó)

(2. ábra: emberi fej mellett két oldalon egy-egy kéz, az ábra alatt szerepeljen a „közé” névutó.)

Ezután egy tanuló is mondhatja előre a névutókat, miközben társai a jelentését mutatják. Egy másik variáció szerint egy önként jelentkező mutatja a szót, a többiek pedig azonnal mondják a szóalakot. Később gyakoroljanak a gyerekek párban is.

A magyar mint idegen nyelvű kiegészítő modulok, illetve feladatsorok készültek 1-7. osztályokig különböző tárgyaktól; kisiskolásoknak egy változatban, felsőbb éveseknek minden szövegértés-szövegalkotási kereshittantervi modulhoz két változatban.

Az 1-4. évfolyamon a következő nyolc szövegértés-szövegalkotást fejlesztő kereshittantervi modulhoz készültek magyar mint idegen nyelvű kiegészítések:

Szövegértés-szövegalkotás magyar mint idegen nyelv kompetenciaterület	1-2. évfolyam	3. évfolyam
Matematika	Irányok térben és síkban, viszonyfogalmak – térben	Kombinatorikai szöveges feladatok
	Kakukktojás-indoklás	Történetkövetés fejszámolással, kérdés nélküli szövegesek
Természetismeret	Érzékelhető tulajdonságok – a testrészek	Leírt kísérlet értelmezése
	Mérhető tulajdonságok – hosszúság	Állatok egymásra hatása

A magyar mint idegen nyelvű kiegészítő anyagok készítésénél igyekeztünk minél több szempontot figyelembe venni, bár tudjuk, hogy a pedagógusoknak gyakran minden tanulóknak egyénre szabott anyagokat kell készítenie, hiszen a tanulók (a szociokulturális háttér, az intellektuális kompetenciák, a hazai iskolarendszerbe való beilleszkedés, közvetítő nyelv ismeretének vagy nem ismeretének, az anyanyelv különbözőségének stb. tekintetében) rendkívül sokfélék lehetnek. Ezért a felsőbb évfolyamokon minden modulhoz **kétféle feldolgozási változatot** készítettünk: az **első változat**nál azt feltételeztük, hogy a tanuló számára az elsajátítandó anyag tartalmában új és nyelvileg is kihívást jelent. A **második változat**nál abból indultunk ki, hogy a tanulóknak a modul tartalma túlnyomórészt nem ismeretlen, nyelvileg azonban segítséget igényel. Természetesen, tekintettel a komplex tartalmakra, ezen modulok nyelvi szintje a Közös Európai Referenciakeret szintjei alapján az A2 - B2 nyelvi szinteken van, mivel többnyire a feldolgozandó szövegek nyelvi nehézsége is ezeken a szinteken mozog.

A megjelölt kiegészítő anyagokkal elsősorban ötleteket szeretnénk adni, hogyan tud a pedagógus az órakereteken belül a **nem magyar anyanyelvű diákoknak és a szövegértési problémákkal küszködő anyanyelvi tanulóknak** is segítséget nyújtani.

Az 5. és 7. évfolyamokon a következő tantárgyak szövegértés-szövegalkotást fejlesztő keresttantervi moduljaihoz készültek magyar mint idegen nyelvű kiegészítések két-két változatban:

Szövegértés-szövegalkotás magyar mint idegen nyelv kompetenciaterület	5. évfolyam	7. évfolyam
Matematika	Környezetünk és a matematika	–
	Szövegbe bújt matematika	–
Természetismeret	Környezetünk veszélyei és védelme	–
	A vöröshagyma	A dualizmus kora
Történelem	A görög kultúra	Az első világháború
	Hammurapi törvényei	–
Biológia	–	A mérsékelt övezet élővilága
Földrajz	–	Az Amerikai Egyesült Államok kialakulása és gazdasági fejlődése
Fizika	–	A termikus kölcsönhatás
Kémia	–	Halmazállapot-változások

A két változat közötti különbség jól látható a 7. évfolyamos történelem modulok első tanulói feladatlapjánál:

A dualizmus kora 1. változat

Olvasd el a „világváros” szó értelmezését! Húzd alá azokat a kifejezéseket, amelyek szerinted a „világváros”-t jellemzik!

világváros = fejlett gazdasági és kulturális életű,
általában egy milliónál több lakosú város

London=világváros

Szeged=nagyváros, de nem világváros

1. több millió lakos
2. nemzetközi pénzügyi intézetek
3. nincs repülőtér,
helyi autóbuszjáratok
4. filmfesztiválok
színház
opera
múzeumok
5. városi focibajnokság
6. fejlett médiaszolgáltatások:
 - BBC
 - The New York Times
 - nyomdák
7. általános iskolák, középiskolák

A dualizmus kora

2. változat

Olvasd el a „világváros” szó értelmezését! Írjál 3-4 dolgot, amelyek szerinted egy világvárost jellemeznek!

világváros = fejlett gazdasági és kulturális életű,
általában egy milliónál több lakosú város

Pl.: filmfesztiválok

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

2003-ban készült el a *Magyarország nyelvoktatás-politikai arculata*¹³ című dokumentum, amely átfogó képet ad hazánk nyelvoktatás-politikájáról, a nyelvoktatás helyzetéről és fejlődési irányairól. A dokumentum a magyar nyelv tanításáról a következőket írja: „Egyes diákoknak a magyar a domináns nyelve, az anyanyelve és identitásának nyelve; másoknak, mint pl. a régen letelepedett és hivatalosan elismert kisebbségek vagy a Magyarországra nem régen bevándorolt csoportok tagjainak a magyar a második nyelvük, a letelepedésük szerinti ország nyelve. Ezeket a különbségeket figyelembe kell venni, különösen a tantervek és a tanítási módszerek diverzifikálása során. A magyart második nyelvként tanuló diákoknak (pl. kelet-ázsiai bevándorlók gyermekeinek) segíteni kell, hogy megértsék, mit jelent számukra és kortársaik számára a nyelv, hogy kihasználják meglévő nyelvi repertoárjukat, nyelvi fogékonyságukat és értelmi képességeiket annak érdekében, hogy igényeiknek megfelelő magyartudásukat fejleszthessék. Többek között ezekből az okokból kifolyólag kutatásokat és pedagógiai kísérleteket lehetne végezni a magyar mint idegen vagy második nyelv tanítása és tanulása terén.”

Úgy véljük, az idegen nyelvi kompetenciafejlesztés keretein belül elkészült magyar mint idegen nyelv modulok illeszkednek a fenti gondolatokhoz, és egy új szemléletnek a gyakorlatba való átültetésével jelentősen segítik az e területen dolgozó pedagógusok munkáját.

6.3. A programcsomagok elemei

6.3.1. Oktatási koncepció

A programcsomag az a része, amely az alapvető pedagógiai elvárásokat, a tantárgyi filozófiát, az illeszthetőség kérdéseit, az elemek rendszerszerűségének magyarázatát, az alkalmazás és a karbantartás mikéntjét tartalmazza. A koncepció leírja, hogy milyen pedagógiai és pszichológiai elvek valósulnak meg a tananyagválasztás során, mi irányítja a tanulói tevékenységek megtervezését, megfogalmazza a pedagógusoktól elvárt kompetenciákat és attitűdöket, a módszertani ajánlásokat.

¹³http://www.okm.gov.hu/letolt/vilagnyelv/orszagjelentes_k.pdf (2008. januári állapot)

6.3.2. *A programtanterv*

A pedagógiai koncepcióban megfogalmazott célokat írja le, a tananyagot szerkezeti egységekre osztja, elkészíti az óraelosztást. Fontos, hogy a modulok egymásra épülését figyelembe vegye, és az elérendő követelményeket rögzítse.

6.3.3. *Modulleírások*

A fejlesztési program központjában a modulleírások szerepelnek. Szerepel bennük a tanítási-tanulási folyamat egésze, részletes, közvetlenül alkalmazható megoldásokat adnak egy-egy téma feldolgozásáról, a használható taneszközökről, az értékelési eljárásokról.

6.3.4. *Taneszközök*

A magyar mint idegen nyelv oktatás sajnos nem rendelkezik megfelelő, korszerű taneszközrendszerrel, ezért a programfejlesztés egyik elsődleges célja olyan hiánypótló taneszközök elkészítése, amelyeket hatékonyan lehet alkalmazni a mindennapi oktatásban. A programcsomagok fejlesztése során szem előtt kell tartani, hogy minél szélesebb körűen, minél változatosabb elgondolások alapján történjen meg a taneszközfejlesztés.

Sajnos a taneszközhiány mind alap-, mind pedig középfokon is gondot jelent, tehát mindkét szakaszban, illetve a nyelvfejlesztés mindkét szintjén nagy gondot kell fordítani a változatos felhasználhatóságot biztosító taneszközök elkészítésére.

6.3.5. *Értékelési rendszer*

A programcsomag tartalmazza azoknak az eszközöknek az összességét, amelyek segítik, hogy a felhasználók megismerjék a követelményeket, tanulási szakaszonként a teljesítmények szintjének megítélését. Fontos, hogy folyamatosan reális képet kapjanak a tanárok a tanulók előre haladásának mértékéről, tudásuk szintjéről és a tudásbeli hiányosságairól. A Közös Európai Referenciakeret hatos skáláján túl javaslatokat ad az értékelés különböző módjaihoz.

6.3.6. *Továbbképzés*

A továbbképzési program részét képezi a fejlesztésnek, amely segítségére van a pedagógusnak abban, hogy felkészüljön az adott oktatási anyag sikeres megvalósítására. Ennek lehetséges elemei az önálló tanulással elsajátítható ismeretanyag, az akkreditált továbbképzési program, a programhoz kapcsolódó szakmai tanácskozások, amelyek az egymástól való tanulást segíthetik, ill. az alkotó műhely keretében folyó, tevékenységközpontú felkészülés.

6.3.7. *Támogatói rendszer*

Ez az elem azoknak az eszközöknek és szolgáltatásoknak (pl. mentori program) az összességét tartalmazza, amelyek a munka folyamán segítik a programot megvalósító pedagógusokat.

7. ÖSSZEGRZÉS

A Közös Európai Referenciakeret elképzelései fontosak az Európai Unióhoz való csatlakozás következtében várható és szükséges oktatáspolitikai változtatásokban. A jelen projekt keretében jelentős előrelépés, hogy az élő idegen nyelvek mellett, a *magyar mint idegen nyelv* fejlesztése is bekerült a fejlesztési programba, nagyfokú tisztánlátást, szociális érzékenységet és a jövő elvárásának felismerését mutatja. A határok átjárhatóságával a fogadó ország nyelvének megtanulása elengedhetlenné válik még akkor is, ha feltételezzük, hogy éppen az Európai Unióhoz való csatlakozás miatt többnyelvűség fogja jellemezni hazánkat is. Azzal, hogy a magyar mint idegen nyelv nagyobb figyelmet kap társadalmilag is, talán politikailag is, jelentheti, hogy a szakma nagyobb igényeket támaszt a tárgyi feltételek biztosítására, főleg a hiányzó tankönyvek és módszertani segédkönyvek megírására, oktatási segédanyagok elkészítésére.

Megfogalmazódik az a követelmény, hogy erre a munkára a tanárokat fel kell készíteni akkreditált továbbképzéseken, szakmai tanácskozásokon, ahol a jó tapasztalatokat folyamatosan megismerhetik és továbbadhatják. Szükséges lenne a *magyar mint idegen nyelv* tanszékeket fejleszteni, és ott a hallgatók számát növelni. Ez a feladat nem egy évre, nem is egy évtizedre szól. Tervezése ezért nagyon fontos, hogy átgondoltan történjen, és a jövő generációját szolgálja, hiszen valamennyiünk érdeke, hogy a hazánkban letelepedett magyar nyelven nem vagy alig beszélő idegen ajkúak mihamarabb megismerjék nyelvünket, ezzel gondolkozásmódunkat, szokásainkat, kultúránkat.

8. FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bárdos Jenő: *Az idegen nyelvek tanításának elméleti alapjai és gyakorlata*. Bp., 2000. Nemzeti Tankönyvkiadó
- Bárdos Jenő: *Az idegen nyelvi mérés és értékelés elmélete és gyakorlata*. Bp., 2002. Nemzeti Tankönyvkiadó
- Bartha Csilla: *A kétnyelvűség alapkérdései*. Bp., 1999. Nemzeti Tankönyvkiadó
- Dialógus és interakció*. Szerk.: Radics Katalin, László János. Bp., 1980. Tömegkommunikációs Kutatóközpont
- Éder Zoltán: *Fejezetek a magyar mint idegen nyelv oktatásának történetéből*. Bp., 1983.
- Éder Zoltán: *A magyar mint idegen nyelv diszciplináris helye*. Nyr. 108. (1984) 63-74.
- Éder Zoltán – Kálmán Péter – Szili Katalin: *Sajátos rendező elvek a magyar mint idegen nyelv leírásában és oktatásában*. Dolgozatok a magyar mint idegen nyelv és hungarológia köréből 5.
- Dr. Fejes Erzsébet – Kanczler Gyuláné dr. : *Mesélő természet*. (Anyanyelvi nevelés összekapcsolása a természetismereti és érzelmi neveléssel). Módszertani segédkönyv. Bp., 1995. Kincs Könyvkiadó
- Hegyi Endre: *A magyar mint idegen nyelv a felsőoktatásban*. Bp., 1971. Tankönyvkiadó Kiadó
- Hogyan tanítsunk idegen nyelvként magyarul?* Egységes jegyzet. Bp., 1967. Tankönyv Kiadó Hungarológiai Évkönyv. Pécsi Tudományegyetem
- Kárpáti Tünde: *A magyar mint idegen nyelv tanítása a közoktatásban*, In.: Útmutató migráns gyerekek neveléséhez, oktatásához CD. Szerk: Vámos Ágnes, Bp., 2003.
- Lengyel Zsolt: *Gyermeknyelv*. Bp., 1981. Gondolat Kiadó
- Lengyel Zsolt: *Tanulmányok a nyelvészajátítás köréből*. Bp., 1981. Akadémiai Kiadó
- A magyar mint idegen nyelv / Hungarológia*. Szerk.: Giay Béla és Nádor Orsolya. Bp., 1998. Osiris Kiadó
- A magyar mint idegen nyelv*. Szerk.: Szende Aladár, Szépe György. Nyr. 102.
- A magyar mint idegen nyelv fogalma*. Válogatta: Giay Béla. Bp., 1991. NHK.
- Széljegyzetek a magyar mint idegen nyelvről*. Nyr. 103.
- Szépe György: *A magyar mint idegen nyelv tanítása és az alkalmazott nyelvészet*. 1969.
- Szili Katalin: *A grammatikáról másképpen*. Intézeti Szemle 1999. 16-21.
- Szili Katalin: *A magyar mint idegen nyelv grammatikájának néhány gyakorlati kérdése*. Dolgozatok a magyar mint idegen nyelv és hungarológia köréből 8. (1985)
- Szili Katalin: *Nyelvünk a külföldieknek írt nyelvkönyvekben*. MNy. 108. (1984) 305-12.
- Szili Katalin: *Vezérkönyv a magyar grammatika tanításához*, Enciklopédia Kiadó, 2006.
- Vámos Ágnes: *A migráció iskolai hatása*. In.: Útmutató migráns gyerekek neveléséhez, oktatásához CD. Szerk: Vámos Ágnes, Bp., 2003

PROGRAMTANTERV
A MAGYAR MINT IDEGEN NYELV
1–2. ÉVFOLYAM SZÁMÁRA KÉSZÜLT
KEZDŐ SZINTŰ
PROGRAMCSOMAGHOZ

Készítette:
Dr. Kárpáti Tünde

A kiadvány a Nemzeti Fejlesztési Terv Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program
3.1.1. központi program (Pedagógusok és oktatási szakértők felkészítése a kompetencia
alapú képzés és oktatás feladataira) keretében készült.

Fejlesztési programvezető

Kuti Zsuzsa

Szakmai bizottság

Enyedi Ágnes

Dr. Morvai Edit

Dr. Majorosi Anna

Alkotószerkesztő

Sákovics Lídia

Nyelvi lektor

Nemoda Judit

Felelős szerkesztő

Burom Márton

©

Szerzők

Dr. Kárpáti Tünde

Educatio 2008

TARTALOM

Bevezető	5
1. Kontextus	5
2. Célok	5
3. A tantervi szerkezet bemutatása	6
3.1. Fejlesztési program	6
3.1.1. Általános fejlesztési célok	6
3.1.2. Nyelvi fejlesztési célok	6
3.2. Értékelési elvek és módszerek	6
3.2.1. Alapelvek	6
3.2.2. Példák az alapelveket megvalósító lehetséges értékelési módszerekre	6
4. A fejlesztési programterv	7
4.1. Általános fejlesztési célok	7
4.2. Nyelvi fejlesztési célok	7
5. Értékelési elvek és módszerek	17
5.1. Alapelvek	17
5.2. Példák az alapelveket megvalósító lehetséges értékelési módszerekre	17

BEVEZETŐ

1. KONTEXTUS

Jelen programtanterv a *Magyar mint idegen nyelv 1-2. évfolyam kezdő szint* című programcsomaghoz készült a közoktatás 1-2. évfolyamára a magyar mint idegen nyelv oktatásához. A programtanterv az idegen nyelvi kompetencia fejlesztéséhez kidolgozott modulszerű tananyag azon elemeit rögzíti, amelyek előírhatók az iskola számára, és amelyek betartása a programot használó iskola számára a minőségbiztosítás érdekében kötelező. A programtanterv az oktatási miniszter közleményében (Oktatási Közlöny XLVIII. évf. 24. sz.) közzé tett minimális feltételnek megfogalmazott heti 2 órával számolva az összóraszám csaknem egészét, 70 órát ölel fel.

A programtanterv alapjául a Nemzeti Alaptanterv 2003 (NAT)¹ és a Közös Európai Referenciakeret (KER)² szolgáltak. A NAT javaslatát követtük a szintek megállapításában és az általános fejlesztési célok kijelölésében. Az évfolyamonkénti és nyelvi szintenkénti nyelvfejlesztés területeinek és az ezekhez tartozó kompetenciáknak a megállapításához javaslatot fogalmazunk meg.

A programtanterv egyaránt készült a Magyar mint idegen nyelv 1-2. évfolyam kezdő szint című programcsomagot kidolgozó fejlesztőknek és azt a tantervekben megvalósító tanároknak, felhasználóknak.

2. CÉLOK

A programtanterv kettős célt szolgál:

- a) segítséget kíván adni a felhasználóknak,
- b) segítséget kíván adni a magyar mint idegen nyelv oktatás közoktatásbeli hazai gyakorlatának kialakítására és pedagógiai szemléletének kialakulására.

a) Segítség a felhasználóknak (tanítóknak/tanároknak):

A programtanterv segít a tanároknak abban, hogy

- tisztán lássák és tudatosítsák a modulok céljait, azok összefüggéseit a NAT által meghatározott nyelvi szintekhez tartozó és a KER-ben bemutatott kompetenciák rendszerével;

¹Nemzeti Alaptanterv 2003. Oktatási Minisztérium 2004.

²Közös Európai Referenciakeret. Nyelvtanulás. Nyelvtanítás. Értékelés. Európai Tanács Közoktatási Bizottsága, Közoktatási Bizottság Élő Nyelvek Osztálya, Strasbourg (eredeti angol nyelvű változat 2000, magyar fordítás 2002).

- a helyi magyar mint idegen nyelv tanterveikben és tanmenetiekben alkalmazzák a *Magyar mint idegen nyelv 1-2. évfolyam kezdő szint* című programcsomag moduljait;
- az általuk tanított tanulócsoporthoz és egyének nyelvi szintjét, sajátos szükségleteit meghatározzák, és a nekik megfelelő fejlesztési területeket megállapítják. A programterv alapján elkészült modulokból ötletet kapjanak a fejlesztés lehetséges eszközeire, módszereire, tevékenységeire.

b) Befolyás a nyelvtanítás jelenlegi általános hazai gyakorlatára és a pedagógiai szemléletre

A programterv segíti a hazai magyar mint idegen nyelv oktatás gyakorlatának beillesztését a közoktatásba, segítséget ad a jelenleg még hiányzó tantervek kimunkálásához.

3. A TANTERVI SZERKEZET BEMUTATÁSA

3.1. Fejlesztési program

3.1.1. Általános fejlesztési célok

Általános fejlesztési célokra olyan célokat értünk, amelyek nem közvetlenül a nyelvi kompetenciák fejlesztésére irányulnak, hanem szélesebb körben, a tantárgyaktól függetlenül fejleszthető életviteli, tanulási, önismereti stb. készségeket céloznak meg. A programtervnek ez a része felsorolja a programcsomaghoz tartozó kiemelten fontos általános fejlesztési célokat.

3.1.2. Nyelvi fejlesztési célok

Ez a rész nyelvi szintenként határozza meg a nyelvi fejlesztés területeit, a kiemelten fontos fejlesztendő kompetenciákat, és ajánlást tesz lehetséges nyelvi tevékenységekre. A programterv kumulatív jellegű, tehát minden magasabb nyelvi szint magában foglalja az előző szinten felsorolt kompetenciákat.

3.2. Értékelési elvek és módszerek

3.2.1. Alapelvek

Az értékelési alapelvek egyszerre szolgálják az általános és a nyelvtanulási fejlesztési célok megvalósulását, különös figyelmet fordítottunk a fejlesztő (formatív) értékelés lehetséges módozataira.

3.2.2. Példák az alapelveket megvalósító lehetséges értékelési módszerekre

Példákkal érzékeltetjük az értékelési elvek tanórai megvalósításának egyes lehetőségeit.

4. A FEJLESZTÉSI PROGRAM

4.1. Általános fejlesztési célok

Az általános célok megfogalmazásával azt szeretnénk hangsúlyozni, hogy a nyelvtanulás egy nagyobb, átfogó nevelési program része, melynek során a tanulót abban segítjük, hogy önmagát és környezetét ismerő, maga és mások számára haszonnal tevékenykedő, autonóm, fejlődésre, boldogulásra és boldogságra képes felnőtté váljon. A nyelvóra kiváló alkalmat nyújt alapvető életviteli, szemléleti és általános tanulási kompetenciák elsajátítására.

Felsoroljuk azokat az általános célokat, amelyeknek a megvalósítására a *Magyar mint idegen nyelv 1-2. évfolyam kezdő szint* című programcsomag különösen jó alkalmat nyújthat.

A tanítók/tanárok feladata, hogy az adott modul, illetve nyelvóra tartalmának, nyelvi fejlesztési céljának, illetve a tanulók életkorának, egyéni sajátosságainak megfelelően beépítsenek a tanulási folyamatba olyan tevékenységelemeket, amelyek a felsorolt általános célok megvalósítását a tanulók szintjéhez igazított lépésekben biztosítják. A fejlesztés a célnyelvi kultúra gyermekirodalmából merítve, autentikus anyagok felhasználásával történik dalok, mondókák, versek, mesék, játékok tanításával.

A fejlesztés során javasoljuk olyan ismeretek beépítését, amelyeket más tantárgy keretein belül elsajátíthat a tanuló, például természetismereti tudnivalók beemelését.

A *Magyar mint idegen nyelv 1-2. évfolyam kezdő szint* programcsomag kiemelten fontos általános fejlesztési céljai:

- Növekedjen a tanuló aktivitása.
- Növekedjen a tanuló önismerete és önbecsülése.
- Legyen képes a tanuló a társaival való együttműködésre.
- Váljon képessé a tanuló a tanítókkal/tanárokkal való kommunikációs kapcsolatra.
- Képes legyen fantázia segítségével tágítani tapasztalatai, élményei körét.

4.2. Nyelvi fejlesztési célok

A nyelvi fejlesztés célja a tanulók kreatív nyelvhasználati képességének fejlesztése. Ennek érdekében a fejlesztendő nyelvi területek közül a produktív nyelvi tevékenységek prioritást élveznek.

A tanuló

- szerezze meg az alapszókinccs egy részét ahhoz, hogy integrálódni tudjon a magyar tanítási nyelvű oktatási rendszerbe;
- szerezze meg az alapvető grammatikai ismereteket a magyar nyelvből;
- váljon képessé a magyar nyelven való alapvető kommunikációra;
- értsen meg mindennapi helyzeteket;
- tudjon reagálni alapvető élethelyzetekben;
- a beszédészlelés és beszédértés egyensúlyának megteremtése után jusson el az összefüggő beszédig.

A fenti ajánlás összhangban van a KER-ben leírt és a NAT-ban előírt minimális nyelvi szintekkel.

Az alábbi táblázatok egy-egy nyelvi szintre jelölik ki a programcsomaghoz tartozó nyelvi fejlesztési céljait. A kiemelten fontos kompetenciák rugalmasan illeszkednek az ajánlott tevékenységekhez. A felsorolt nyelvi tevékenységek a fokozatosság elvét követik.

KER A1– szint		
Fejlesztési terület	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
BESZÉD	<p>Interakció</p> <p>A tanuló életkori sajátosságainak megfelelően alapvető közvetlen szükségleteinek kielégítése céljából tud egyszerű közléseket tenni, felszólítani, interakcióban részt venni.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Másoktól dolgokat tud kérni. – Rövid, egyszerű instrukciókat tud adni. – Tud számokat, mennyiségeket és időt kezelni. – Be tud mutatkozni, és be tud mutatni másokat. – Tud üdvözölni, alapvető udvariassági formulákat használni, azokra reagálni. – Képes alapvető személyes információkat cserélni. <p>Egyszerű kompenzációs stratégiákat tud használni, hogy megértse magát, illetve megértse beszédpartnerét.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Gesztusokat, mimikát célszerűen használ. – A jelentés tisztázását röviden kérni tudja. 	<ul style="list-style-type: none"> – betanult szerepet játszik el változatlanul és/vagy kis változtatással. – csoportos, páros felkészülés után interakcióban vesz részt. – felkészülés után váratlan elem megjelenésével interakcióban vesz részt.
	<p>Összefüggő beszéd</p> <ul style="list-style-type: none"> – Létre tud hozni emberekkel, helyekkel kapcsolatos egyszerű, többnyire különálló fordulatokat. 	<ul style="list-style-type: none"> – leírást tud adni saját magáról, lakóhelyéről.

KER A1– szint		
Fejlesztési terület	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
Beszédértés	<ul style="list-style-type: none"> – Követni tudja a nagyon lassú és tiszta kiejtésű beszédet, amikor a jelentés megértéséhez hosszú szünetek állnak rendelkezésre. – Meg tudja érteni a hozzá intézett gondosan és lassan megfogalmazott instrukciókat, és követni tud rövid, egyszerű útbaigazításokat. 	<ul style="list-style-type: none"> – általában meg tudja állapítani a körülötte zajló beszélgetés témáját, amennyiben lassan és világosan beszélnek.
Olvasás	<ul style="list-style-type: none"> – Össze tudja kapcsolni a betűket és hangokat. – Észleli a magán- és mássalhangzó hosszúságát. 	<ul style="list-style-type: none"> – egyszerű feliratokon a leggyakrabban előforduló minden-napi helyzetekben felismer ismerős neveket, szavakat és nagyon alapvető fordulatokat.
Írás	<ul style="list-style-type: none"> – Tud szavakat leírni. 	<ul style="list-style-type: none"> – tud nagyon egyszerű mondatokat önállóan leírni.
SZÖVEGÉRTÉS		
ÍRÁS		

A modulok felosztása			
Modul száma	Témakör	Idegen nyelvi tartalom	Várható nyelvi eredmény
1.	Köszönés, bemutatkozás	<ul style="list-style-type: none"> - Ismerkedés, bemutatkozás. - A magyar nyelv hangjainak megismerése. - A napszaknak megfelelő köszönési formák elsajátítása. - A nemzetségeket jelölő szavak megismerése. - Információadás önmagukról és társaikról. - Az eldöntendő kérdéssel való megismerkedés. - A visszakerdezés néhány formája. - Az állítás és tagadás formái, kihatása a szórendre. - Az állítás és tagadás formáinak használata válaszadáskor - Néhány melléknév és két kötőszó (<i>és, vagy</i>) elsajátítása. - Helymeghatározás a <i>hol?</i> kérdő névmás, illetve az <i>itt, ott</i> határozószók segítségével. 	<ul style="list-style-type: none"> - a tanuló képes egyszerű közlések formájában saját és mások bemutatására, - tud alapvető köszönési formákat használni, - ismeri a személyes névmásokat, - használja az egyes számú létigéket.
2.	Ismerkedés az iskolai környezettel	<ul style="list-style-type: none"> - A közvetlen iskolai környezet szavainak, fogalmainak megismerése. - Az alapvető színek megismerése. - A jelzős szerkezet felépítése magyar nyelven. - A számok megismerése 1-től 20-ig (1-től 100-ig: a 2. osztályban). - Az <i>enyém-tied</i> birtokos névmások megismerése és használata interakcióban. - Mennyiségi viszonyok kifejezése számokkal. - A napok elnevezései. - A főnevek többes számának megismerése, a többes szám képzésének elsajátítása. 	<ul style="list-style-type: none"> - a tanuló össze tud állítani színeket tartalmazó jelzős szerkezeteket, jelzőket tartalmazó egyszerű mondatokat, - tudja használni az <i>enyém</i> – <i>tied</i> birtokos névmást, - ismeri a főnevek többes számának és a létige T/3. személyű alakjának képzési módját, - ismeri a közvetlen iskolai környezet tárgyainak (iskolai felszerelés és bútorok) megnevezéseit.

A modulok felosztása			
Modul száma	Témakör	Idegen nyelvi tartalom	Várható nyelvi eredmény
3.	Alapvető tevékenységek, cselekvések, igék, a tárgy ragja	<ul style="list-style-type: none"> – Alapvető igék bevésése. – A toldalékolás, az illeszkedés induktív bevezetése. – A határozatlan ragozás kijelentő mód, jelen idő, egyes számának megismerése, rögzítése. – A tárgy ragjának megtanítása. – A fonetikai kompetencia erősítése – hallásfejlesztés. 	<ul style="list-style-type: none"> – a tanuló tud igéket tartalmazó egyszerű mondatokat alkotni, – tud tárggyal bővített mondatokat alkotni, – egyre több kijelítést csiszoló mondókat ismer.
4.	Ismerkedés az otthoni környezettel	<ul style="list-style-type: none"> – Egyszerűbb rokonsági viszonyok megtanulása – A ház, lakás részeivel, helyiségeivel, a bútorokkal, berendezési tárgyakkal kapcsolatos szókincs kialakítása. – A főnevek és a létige korábban elsajátított alakjainak gyakorlása. – A létige többes szám 1-2. személyű alakjainak elsajátítása. – Az <i>Én is ...</i> szerkezet megismerése, gyakorlása. – A határozatlan igeragozás kijelentő mód, jelen idő. többes számú alakjainak megismerése, bevésése, önálló használata. – A <i>hol?</i> kérdésre felelő névutók és toldalékok megismerése, használata. 	<ul style="list-style-type: none"> – a tanuló tud jelzős szerkezeteket, tárggyal bővült igéket, névutós helyhatározót is tartalmazó mondatokat mondani, – képes egyszerű cselekvéseket eljátszani szóbeli utasítások alapján.

A modulok felosztása			
Modul száma	Témakör	Idegen nyelvi tartalom	Várható nyelvi eredmény
5.	Testrészeink, egészségünk	<ul style="list-style-type: none"> - A testrész elnevezései. - A horgylét kifejezései. - Az elégedettség, elégedetlenség, a panasz kifejezési módjai. - A leggyakoribb gyermekbetegségek elnevezései. - A birtoklás kifejezése (az egyes számú birtokos személyjelek, birtokos névmások). - A birtoklás kifejezése 	<ul style="list-style-type: none"> - a tanuló meg tudja nevezni testrészeit, - ismeri a leggyakoribb gyermekbetegségek elnevezéseit, - képes kifejezni elégedettségét, - tud panaszkodni.
6.	Öltözködés, időjárás	<ul style="list-style-type: none"> - Az öltözködéssel kapcsolatos kifejezések, ruhák elnevezései. - Az évszakok, hónapok, napok elnevezései, illetve ezek <i>mikor?</i> és <i>meddig?</i> kérdésre felelő alakjainak ismertetése - Az időjárással kapcsolatos kifejezések. - A <i>miénk</i>, a <i>tiétek</i>, az <i>övék</i> forma bevezetése. - A többes számú birtokos személyjelek megismerése. 	<ul style="list-style-type: none"> - a tanuló ismeri a különböző évszakokhoz kapcsolódó öltözeteket, - képes beszélni az időjárásról, - tud válaszolni a <i>mikor</i> és <i>meddig</i> kérdésre az évszakok, hónapok, napok viszonylatában, - képes kifejezni a birtoklást többes számú alakok esetén is.
7.	Napirend	<ul style="list-style-type: none"> - A napirendhez kapcsolódó szókinccs elsajátítása. - Az óra megismerése, leolvasása, az idő mérésével kapcsolatos kifejezések megismerése. - A <i>tegnap</i>, <i>ma</i>, <i>holnap</i> időhatározók használatának megismerése. - A <i>meddig?</i> kérdés gyakorlása. - Szavak toldalékolása a <i>hol?</i> <i>honnant?</i> (<i>-ból</i>, <i>-ról</i>, <i>-ról</i>, <i>ről</i>) <i>hova?</i> (<i>-ba</i>, <i>-be</i>; <i>-ra</i>, <i>-re</i>) <i>miel?</i> kérdésekre. 	<ul style="list-style-type: none"> - a tanuló meg tudja nevezni napi tevékenységeit, a tevékenységekhez kapcsolódó tárgyakat, - tudja használni az irányharmasság legalapvetőbb toldalékait.

A modulok felosztása			
Modul száma	Témakör	Idegen nyelvi tartalom	Várható nyelvi eredmény
8.	Ismerkedés a természeti környezettel	<ul style="list-style-type: none"> - A természeti környezettel kapcsolatos szavak (növény- és állatnevek, élőhelyek) elsajátítása. - Az állatok élőhelyeinek megismerése. - A növények részei. - Tájékozódás térben: égtájak. - Ellentétes tulajdonságokat megjelenítő melléknevek. - Állathangok megismerése. - Kerti munkák különböző évszakokban. - A kerti munkához szükséges használati tárgyak megnevezései. - A <i>hol?</i> kérdésre felelő toldalékok ismétlése. - A középfokú és felsőfokú melléknevek toldalékainak megismerése, rögzítése. - Néhány állandósult szókapcsolat bemutatása. 	<ul style="list-style-type: none"> - a tanuló ismeri azoknak a növény- és állatneveknek a nagy részét, amelyekkel természetismeret órán találkozhat, - ismeri a virágvasárlás alapvető „forgatókönyvét”, - tudja a melléknév fokozás módjait.
9.	Közlekedés városban és falun	<ul style="list-style-type: none"> - A közlekedési eszközök fajtái, elnevezései, használatuk. - A város. - Utazás a városban. (Budapesten és vidéken) - Jegy- és bérletvásárlás. - A <i>hová?</i>, <i>hol?</i> és <i>honnan?</i> kérdésre felelő toldalékok (-hoz/-hez/-höz; -nál/-nél; -tól, -től) és névutók - A -val, -vel toldalék gyakorlása. - A <i>hová?</i> kérdésre felelő névutók (<i>alá, fölé, elé, mögé, mellé, közé</i>). - Néhány mozgást jelentő igekötővel (<i>be-, ki-, le-, fel-, el- : oda-, vissza-</i>) való megismerkedés. 	<ul style="list-style-type: none"> - a tanuló meg tudja nevezni a közlekedési eszközöket, - részt tud venni alapvető interakciókban a közlekedéssel kapcsolatban, - ismeri az irányhármaság teljes rendszerét.

A modulok felosztása		
Modul száma	Témakör	Várható nyelvi eredmény
10.	Étkezés	<ul style="list-style-type: none"> - a tanuló ismeri az alapvető élelmiszerek nevét, - a helyes étkezési szokásokat, illemszabályokat, - megismerkedik az egészséges életmóddal.
	Idegen nyelvi tartalom	
	<ul style="list-style-type: none"> - Az étkezéssel kapcsolatos alapszókincs kialakítása. - Családi étkezési szokások megismerése. - Az iskolai ebéd menetével való megismerkedés. - Egészséges életmódra nevelés, a helyes étkezési szokásokra való nevelés. - Étkezéssel kapcsolatos udvariassági formák gyakorlása. - Receptek értelmezése. - A határozott ragozás kijelentő mód, jelen idő, többes számának megtanulása. - A <i>meg-</i> és <i>ki-</i> igekötő megismerése, alkalmazása. 	
11.	Vásárlás	<ul style="list-style-type: none"> - a tanuló a vásárláshoz szükséges ismeretek birtokába jut, - megtanulja a vásárláshoz szükséges párbeszéd-paneleteket.
	Idegen nyelvi tartalom	
	<ul style="list-style-type: none"> - A boltok típusainak megismerése. - A boltokban megvásárolható termékek elnevezései. - A vásárlás „forgatókönyve”. - A határozott ragozás kijelentő mód, jelen idő, többes számának megtanulása. 	
12.	Szabadidő, sport	<ul style="list-style-type: none"> - a tanuló meg tudja nevezni a szabadidős tevékenységeket, játékok fő formáit, - megérti, és egyszerű választ tud adni a <i>miért?</i> kérdésre, - megismerkedik a határozatlan ragozás múlt idejével.
	Idegen nyelvi tartalom	
	<ul style="list-style-type: none"> - Szabadidős tevékenységek, sportolás, játék. - Játsszótéri eszközök neve, azokhoz kapcsolódó cselekvések. - Játékok otthon. - A <i>szeret, lehet</i> + főnévi igeneves szerkezet. - <i>Miért? Mert...</i> - A kijelentő mód, múlt idő, határozatlan ragozás gyakorlása. - A <i>miért</i> kérdésre való válasz főnévi igenévi alakkal. 	

A modulok felosztása			
Modul száma	Témakör	Idegen nyelvi tartalom	Várható nyelvi eredmény
13.	Ünnepek	<ul style="list-style-type: none"> – A magyar családi és fontosabb nemzeti, iskolai ünnepekkel való megismerkedés. – Két családi ünnep kiemelése: anyák napja és gyermeknap. – Négy téli ünnep tárgyalása: mikulás, karácsony, szilveszter, újév. – A farsanggal kapcsolatos szavak megismerése, gyakorlása – A tavaszi és a húsvéti ünnepkörrel kapcsolatos szavak – Az iskolai ünnepekkel kapcsolatos szavak: évnyitó, évzáró. – Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc. – Születésnap köszöntés tervezése. – Az ajándékozás. – Üdvözlőkártya készítése. – Körjártéktanulás. – A kijelentő mód, múlt idő, határozott ragozás megismerése. – A <i>Kinek? Kitől?</i> kérdések és a rájuk adható válaszok. – <i>Azért, mert...</i> – A feltételes mód egyes szám első személyű formájának bevezetése. 	<ul style="list-style-type: none"> – a tanuló tud néhány ünnepekhez kapcsolódó dalt: <i>Orgona ága, Nyuszi ül a fűben, Boldog születésnapot, Télapó itt van, Kiskarácsony, nagykarácsony,</i> – megismerkedik az iskolai ünnepekkel, – megtanulja, hogyan ünnepeljük meg valakinek a születésnapját, – megismerkedik alapvető ünnepi szokásainkkal.

A modulok felosztása			
Modul száma	Témakör	Idegen nyelvi tartalom	Várható nyelvi eredmény
14.	Mesefeldolgozás, bábszínház- miniprojekt	<ul style="list-style-type: none"> - Két mese – <i>Jót tenni mindig jó!</i> (írta: dr. Kárpáti Tünde), <i>Reggeli a Kerek Erdőben</i> (írta: Nagyházi Bernadette) – feldolgozása. - Bábelőadás (az egyik mese szövegének reprodukálása). - Összefoglalás, az eddig megtanult lexikai és grammatikai elemek ismétlése, használata, reprodukálása. 	<ul style="list-style-type: none"> - a tanuló fel tudja idézni a szöveget és a szerepet, - jobban tud csoportban dolgozni, - papírbököket tud készíteni, - részt tud venni projektmunkában.

5. ÉRTÉKELÉSI ELVEK ÉS MÓDSZEREK

5.1. Alapelvek

- Nagyon jó empátiakészséggel, megengedő és eltűrő módszerekkel kell értékelni.
- A nyelvi hibákat folyamatosan, tapintatosan kell javítani.
- Kiemelt alapelvnek a beszédcentrikusság tekintendő.
- A beszédcentrikussághoz szükséges alapvető nyelvi fogalmak értékelését elsődlegesen a beszélt nyelv szintjén értjük. A szóbeli értékelést tartjuk elsődlegesnek. (Csak a jól begyakoroltatott, rögzített nyelvtani anyag értékelését kérjük írásos formában.)
- Ajánlott az értékelést követő jutalmazás.

5.2. Példák az alapelveket megvalósító lehetséges értékelési módszerekre

Sajátos pedagógiai módszerek alkalmazása szükséges, mert a tanulók sokszor nem rendezett körülmények közül (pszichológiai és fiziológiai hátrányokkal) kerülnek ki. A megengedő és eltűrő módszerek kidolgozását a programfejlesztők készítik, és szervezett formában a tapasztalatokat kicserélik. A beszédcentrikusság elérését segítik a modulok, amelyeknél érdemes törekedni az alapvető élethelyzetekre. A programtantervben megfogalmazott ajánlások alapján a programfejlesztők dolgozzák ki az alapelveket megvalósító értékelési módszereket.

PROGRAMTANTERV
A MAGYAR MINT IDEGEN NYELV
5–6. ÉVFOLYAM SZÁMÁRA KÉSZÜLT
KEZDŐ SZINTŰ
PROGRAMCSOMAGHOZ

Készítette:
Dr. Kárpáti Tünde

A kiadvány a Nemzeti Fejlesztési Terv Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program
3.1.1. központi program (Pedagógusok és oktatási szakértők felkészítése a kompetencia
alapú képzés és oktatás feladataira) keretében készült.

Fejlesztési programvezető

Kuti Zsuzsa

Szakmai bizottság

Enyedi Ágnes

Dr. Morvai Edit

Dr. Majorosi Anna

Alkotó szerkesztő

Sákovics Lília

Nyelvi lektor

Nemoda Judit

Felelős szerkesztő

Burom Márton

©

Szerzők

Dr. Kárpáti Tünde

Educatio 2008

TARTALOM

Bevezető	5
1. Kontextus	5
2. Célok	5
3. A tantervi szerkezet bemutatása	6
3.1. Fejlesztési program	6
3.1.1. Általános fejlesztési célok	6
3.1.2. Nyelvi fejlesztési célok	6
3.2. Értékelési elvek és módszerek	6
3.2.1. Alapelvek	6
3.2.2. Példák az alapelveket megvalósító lehetséges értékelési módszerekre	6
4. A fejlesztési programterv	7
4.1. Általános fejlesztési célok	7
4.2. Nyelvi fejlesztési célok	7
5. Értékelési elvek és módszerek	17
5.1. Alapelvek	17
5.2. Példák az alapelveket megvalósító lehetséges értékelési módszerekre	17

BEVEZETŐ

1. KONTEXTUS

Jelen programterv a *Magyar mint idegen nyelv 5-6. évfolyam kezdő szint* című programcsomaghoz készült a közoktatás 5-6. évfolyamára a magyar mint idegen nyelv oktatásához. A programterv az idegen nyelvi kompetencia fejlesztéséhez kidolgozott modulszerű tananyag azon elemeit rögzíti, amelyek előírhatók az iskola számára, és amelyek betartása a programot használó iskola számára a minőségbiztosítás érdekében kötelező. A programterv az oktatási miniszter közleményében (Oktatási Közlöny XLVIII. évf. 24. sz.) közzé tett minimális feltételnek megfogalmazott heti 2 órával számolva az összóraszám csaknem egészét, 70 órát ölel fel.

A programterv alapjául a Nemzeti Alaptanterv 2003 (NAT)¹ és a Közös Európai Referenciakeret (KER)² szolgáltak. A NAT javaslatát követtük a szintek megállapításában és az általános fejlesztési célok kijelölésében. Az évfolyamonkénti és nyelvi szintenkénti nyelvfejlesztés területeinek és az ezekhez tartozó kompetenciáknak a megállapításához javaslatot fogalmazunk meg.

A programterv egyaránt készült a Magyar mint idegen nyelv 5-6. évfolyam kezdő szint című programcsomagot kidolgozó fejlesztőknek és azt a tantervekben megvalósító tanároknak, felhasználóknak.

2. CÉLOK

A programterv kettős célt szolgál:

- a) segítséget kíván adni a felhasználóknak,
- b) segítséget kíván adni a magyar mint idegen nyelv oktatás közoktatásbeli hazai gyakorlatának kialakítására és pedagógiai szemléletének kialakulására.

a) Segítség a felhasználóknak (tanároknak):

A programterv segít a tanároknak abban, hogy

- tisztán lássák és tudatosítsák a modulok céljait, azok összefüggéseit a NAT által meghatározott nyelvi szintekhez tartozó és a KER-ben bemutatott kompetenciák rendszerével;

¹Nemzeti Alaptanterv 2003. Oktatási Minisztérium 2004.

²Közös Európai Referenciakeret. Nyelvtanulás. Nyelvtanítás. Értékelés. Európai Tanács Közoktatási Bizottsága, Közoktatási Bizottság Élő Nyelvek Osztálya, Strasbourg (eredeti angol nyelvű változat 2000, magyar fordítás 2002).

- a helyi magyar mint idegen nyelv tanterveikben és tanmenetiekben alkalmazzák a *Magyar mint idegen nyelv 5-6. évfolyam kezdő szint* című programcsomag moduljait;
- az általuk tanított tanulócsoporthoz és egyének nyelvi szintjét, sajátos szükségleteit meghatározzák, és a nekik megfelelő fejlesztési területeket megállapítják. A programterv alapján elkészült modulokból ötletet kapjanak a fejlesztés lehetséges eszközeire, módszereire, tevékenységeire.

b) Befolyás a nyelvtanítás jelenlegi általános hazai gyakorlatára és a pedagógiai szemléletre

A programterv segíti a hazai magyar mint idegen nyelv oktatás gyakorlatának beillesztését a közoktatásba, segítséget ad a jelenleg még hiányzó tantervek kimunkálásához.

3. A TANTERVI SZERKEZET BEMUTATÁSA

3.1. Fejlesztési program

3.1.1. Általános fejlesztési célok

Általános fejlesztési célokra olyan célokat értünk, amelyek nem közvetlenül a nyelvi kompetenciák fejlesztésére irányulnak, hanem szélesebb körben, a tantárgyaktól függetlenül fejleszthető életviteli, tanulási, önismereti stb. készségeket céloznak meg. A programtervnek ez a része felsorolja a programcsomaghoz tartozó kiemelten fontos általános fejlesztési célokat.

3.1.2. Nyelvi fejlesztési célok

Ez a rész nyelvi szintenként határozza meg a nyelvi fejlesztés területeit, a kiemelten fontos fejlesztendő kompetenciákat, és ajánlást tesz lehetséges nyelvi tevékenységekre. A programterv kumulatív jellegű, tehát minden magasabb nyelvi szint magában foglalja az előző szinten felsorolt kompetenciákat.

3.2. Értékelési elvek és módszerek

3.2.1. Alapelvek

Az értékelési alapelvek egyszerre szolgálják az általános és a nyelvtanulási fejlesztési célok megvalósulását, különös figyelmet fordítottunk a fejlesztő (formatív) értékelés lehetséges módozataira.

3.2.2. Példák az alapelveket megvalósító lehetséges értékelési módszerekre

Példákkal érzékeltetjük az értékelési elvek tanórai megvalósításának egyes lehetőségeit.

4. FEJLESZTÉSI PROGRAM

4.1. Általános fejlesztési célok

Az általános célok megfogalmazásával azt szeretnénk hangsúlyozni, hogy a nyelvtanulás egy nagyobb, átfogó nevelési program része, melynek során a tanulót abban segítjük, hogy önmagát és környezetét ismerő, maga és mások számára haszonnal tevékenykedő, autonóm, fejlődésre, boldogulásra és boldogságra képes felnőtté váljon. A nyelvóra kiváló alkalmat nyújt alapvető életviteli, szemléleti és általános tanulási kompetenciák elsajátítására.

Felsoroljuk azokat az általános célokat, amelyeknek a megvalósítására a *Magyar mint idegen nyelv 5-6. évfolyam kezdő szint* című programcsomag különösen jó alkalmat nyújthat.

A programfejlesztők és alkalmazók feladata, hogy az adott modul, illetve nyelvóra tartalmának, nyelvi fejlesztési céljának, ill. a tanulók életkorának, egyéni sajátosságainak megfelelően beépítsenek a tanulási folyamatba olyan tevékenységelemeket, amelyek a felsorolt általános célok megvalósítását a tanulók szintjéhez igazított lépésekben biztosítják. A fejlesztés a célnyelvi kultúra gyermekirodalmából merítve, autentikus anyagok felhasználásával történik dalok, mondókák, versek, mesék, játékok tanításával.

A fejlesztés során javasoljuk olyan ismeretek beépítését, amelyeket más tantárgy keretein belül elsajátíthat a tanuló, például országismereti, történelmi, természetismereti tudnivalók beemelését.

A *Magyar mint idegen nyelv 5-6. évfolyam kezdő szint* programcsomag kiemelten fontos általános fejlesztési céljai:

- Növekedjen a tanuló aktivitása.
- Növekedjen a tanuló önismerete és önbecsülése.
- Legyen képes a tanuló a társaival való együttműködésre.
- Váljon képessé a tanuló a tanárokkal való kommunikációs kapcsolatra.
- Képes legyen fantázia segítségével tágítani tapasztalatai, élményei körét.

4.2. Nyelvi fejlesztési célok

A nyelvi fejlesztés célja a tanulók kreatív nyelvhasználati képességének fejlesztése. Ennek érdekében a fejlesztendő nyelvi területek közül a produktív nyelvi tevékenységek prioritást élveznek.

A tanuló

- szerezze meg az alapszókinccs egy részét ahhoz, hogy integrálódni tudjon a magyar tanítási nyelvű oktatási rendszerbe;
- szerezze meg az alapvető grammatikai ismereteket a magyar nyelvből;
- váljon képessé a magyar nyelven való alapvető kommunikációra;
- értsen meg mindennapi helyzeteket;
- tudjon reagálni alapvető élethelyzetekben;
- a beszédészlelés és beszédértés egyensúlyának megteremtése után jusson el az összefüggő beszédig.

A fenti ajánlás összhangban van a KER-ben leírt és a NAT-ban előírt minimális nyelvi szintekkel.

Az alábbi táblázatok egy-egy nyelvi szintre jelölik ki a programcsomaghoz tartozó nyelvi fejlesztés céljait. A kiemelten fontos kompetenciák rugalmasan illeszkednek az ajánlott tevékenységekhez. A felsorolt nyelvi tevékenységek a fokozatosság elvét követik.

KER A1– szint		
Fejlesztési terület	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
Interakció	<p>Alapvető közvetlen szükségleteinek kielégítése céljából tud egyszerű közléseket tenni, felszólítani, interakcióban részt venni.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Röviden, egyszerűen útba tud igazítani. – Másoktól dolgokat tud kérni. – Rövid, egyszerű instrukciókat tud adni. – Tud számokat, mennyiségeket, költségeket és időt kezelni. – Be tud mutatkozni és be tud mutatni másokat. – Tud üdvözölni, alapvető udvariassági formulákat használni, azokra reagálni. – Képes alapvető személyes információkat cserélni. <p>Egyszerű kompenzációs stratégiákat tud használni, hogy megértse magát, ill. megértse beszélőpartnerét.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Gestusokat, mimikát célszerűen használ. – A jelentés tisztázását röviden kémi tudja. 	<p>Betanult szerepet játszik el változatlanul és/vagy kis változtatással.</p> <ul style="list-style-type: none"> – csoportos, páros felkészülés után interakcióban vesz részt. – felkészülés után váratlan elem megjelenésével interakcióban vesz részt.
Összefüggő beszéd	<ul style="list-style-type: none"> – Leírást tud adni saját magáról, lakóhelyéről. – Létre tud hozni emberekkel, helyekkel kapcsolatos egyszerű, többnyire különálló fordulatokat. 	<ul style="list-style-type: none"> – információcsere érdekében interakcióban vesz részt. – egyszerű mondatokkal egyszerűen le tudja írni vagy be tudja mutatni az embereket, az élet- és iskolai körülményeket, a napirendet, a kedvelt és nem kedvelt dolgokat stb. – egyszerű szavakkal leírást tud adni emberekről, helyekről, tárgyokról.

KER A1– szint		
Fejlesztési terület	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
Beszédértés	<ul style="list-style-type: none"> – Követni tudja a nagyon lassú és tiszta kiejtésű beszédet, amikor a jelentés megértéséhez hosszú szünetek állnak rendelkezésre. – Meg tudja érteni a hozzá intézett gondosan és lassan megfogalmazott instrukciókat, és követni tud rövid, egyszerű útbaigazításokat. 	<ul style="list-style-type: none"> – általában meg tudja állapítani a körülötte zajló beszélgetés témáját, amennyiben lassan és világosan beszélnek. – meg tudja érteni a legfontosabb témákkal kapcsolatos fordulatokat és kifejezéseket, amennyiben a beszéd világos és lassú.
OLVASÁS	<ul style="list-style-type: none"> – Egyes fordulatokra lebontva meg tud érteni nagyon rövid, egyszerű szövegeket, ismerős nevek, szavak és alapvető fordulatok felismerésével és szükség szerinti újraolvasással. – Egyszerű feliratokon a leggyakrabban előforduló mindennapi helyzetekben felismer ismerős neveket, szavakat és nagyon alapvető fordulatokat. 	<ul style="list-style-type: none"> – fogalmat tud alkotni egyszerűbb információs anyagok és rövid, egyszerű leírások tartalmáról, különösen akkor, ha kép is van hozzá.
ÍRÁS	<ul style="list-style-type: none"> – Tud személyes adatokat kérni vagy megadni írásos formában. – Le tud írni számokat és dátumokat, le tudja írni saját nevét, nemzetiségét, címét, korát, születési idejét stb. 	<ul style="list-style-type: none"> – követni tud egyszerű, rövid, írásos instrukciókat.

A modulok felosztása			
Modul száma	Témakör	Idegen nyelvi tartalom	Várható nyelvi eredmény
1.	Ismerkedés önbemutató	<ul style="list-style-type: none"> - A magyar hangrendszer. - A magyar magánhangzók, mely és magas hangrend. - A magyar hangok ejtésének és felismerésének gyakorlása. - Bemutatkozás, ismerkedés, köszönések. - Kommunikációs fordulatok (pl. <i>Hogy vagy? Jól, köszönöm szépen.</i>). - Világról szóló általános ismeretek (földrajzi ismeretek: fő égtéjak, Magyarország). - Európa fontosabb országai. - Ismerkedés a földrészek és a fő világtéjak magyar nevével. - Létigét tartalmazó állító és tagadó mondatok. - Adatközléssel kapcsolatos információk: pl. <i>családi és utónév, állampolgárság, születési hely, születési időpont, lakcím, tartózkodási hely</i> stb. 	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló be tud mutatkozni, - el tudja mondani, hogy hívják, hány éves, milyen nyelveket beszél, - tud differenciáltan köszönni, - ismeri a latin és a magyar ábécét, - el tudja helyezni Európában Magyarországot, és saját országa elhelyezkedését tudja ehhez viszonyítani; - meg tudja nevezni Magyarország fővárosát, nagyvárosait, - el tud igazodni lakóhelyén, szűkebb környezetében, - meg tudja nevezni Európa fontos országait és fővárosait.
2.	Ismerkedés az iskolai környezettel	<ul style="list-style-type: none"> - Az iskolai környezettel kapcsolatos szavak (iskolai esz-közök, bútorok, berendezések elnevezései, az iskola részei). - Az alapszínnek elnevezései. - Tószámnevek 21–1000-ig. - A sorszámnevek képzésének elsajátítása. - A napok, hónapok elnevezései, a mikor kérdésre felelő alakok megismerése, rögzítése. - A tantárgyak elnevezései. - Matematikai alapműveletek. - A főnevek többes számának tudatosítása. - Az egyes számú birtokos névmások használatának tudatosítása. - A <i>hol?</i> kérdésre válaszoló <i>-ban, -ben</i> toldalékok megismerése. 	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló ismeri az iskolai környezetben való tájékozódáshoz szükséges alapszókincset, - új grammatikai formákat ismer meg, amelyek megkönnyítik számára a célnyelv használatát: a sorszámnevképzés módját, a létige többes számú formáit, az egyes számú birtokos névmásokat, a többes szám kifejezésének módjait.

A modulok felosztása			
Modul száma	Témakör	Idegen nyelvi tartalom	Várható nyelvi eredmény
3.	Iskolai és otthoni cselekvések	<ul style="list-style-type: none"> – Az iskolai és otthoni cselekvésekhez kapcsolódó igék tanulása. – A tárgyat tartalmazó igés szerkezetek elsajátítása. – A kijelentő mód, jelen idő, határozatlan ragozás egyes és többes számának megtanulása. – Az otthoni és házon kívüli szabadidős elfoglaltságok elnevezéseinek gyakoroltatása. 	<ul style="list-style-type: none"> – A tanuló a mindennapi életéhez kapcsolódó alapvető igéket tanul meg, – tud egyszerű igéket kijelentő mód, jelen idő, határozatlan igeragozásban ragozni.
4.	Ismerkedés az otthoni környezettel	<ul style="list-style-type: none"> – Az otthoni, családi és tágabb környezettel kapcsolatos alapszókincs kialakítása. – Berendezési tárgyak, bútorok, használati eszközök a háztartásban. – Szókincsbővítés melléknevekkel. – A hol? kérdésre felelő névutók megtanítása. – Az oda-, vissza-, át- igekötők bevezetése. – Kétnyelvű szótárhasználat gyakorlása. 	<ul style="list-style-type: none"> – A tanuló meg tudja nevezni az őt körülvevő berendezési tárgyakat, szűkebb és tágabb környezetének elemeit, – megtanulja az iskolai környezetben való biztos eligazodáshoz szükséges lexikai elemeket, – megismerkedik a hol? kérdésre felelő névutókkal és toldalékokkal, melyek segítségével pontosabban, érthetőbben fejezheti ki magát a mindennapi kommunikációban, – tud középfokú mellékneveket képezni.

A modulok felosztása			
Modul száma	Témakör	Idegen nyelvi tartalom	Várható nyelvi eredmény
5.	Testrészek és betegségek	<ul style="list-style-type: none"> - Az emberi test megismerése, testrészek nevének megtanulása. - A leggyakoribb betegségek és tünetek magyar nyelvi kifejezésének megismerése. - Érzelmekhez, külső tulajdonságokhoz köthető melléknevek bevésése. - Hajsza, testalkat, kor meghatározása melléknevekkel. - A fájdalom kifejezésének megtanulása, panaszkodás. - Az emberi testhez köthető állandósult szókapcsolatok megismerése. - Az orvosi vizsgálat során, az orvosi rendelőben szükséges szókincs elsajátítása. - Gyermekbalesetek, kórház, kórházi vizsgálatok szókincse. - Életszerű helyzetek (baleset, betegség, kórház) gyakorlása, nyelvi megformálása játékosan, szituációs feladatokban, - Egyes számú birtokos névmások használata és az egyes számú birtokos személyjelek megismerése. 	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló meg tudja nevezni az emberi testrészeket, - ismeri a leggyakoribb betegségek elnevezéseit, tüneteit, - fájdalom, betegség esetén el tudja mondani, mi je fája, - ismeri az orvosi vizsgálatok során elhangzó leggyakoribb szófordulatokat.

A modulok felosztása			
Modul száma	Témakör	Idegen nyelvi tartalom	Várható nyelvi eredmény
6.	Éghajlat és öltözködés	<ul style="list-style-type: none"> – Az évszakok időjárási jellemzőinek megismerése. – A Föld éghajlati övei, az övek jellemzői. – <i>Időjárás-jelentés</i> készítése. – A színekről tanultak megismerése – Az öltözködéssel kapcsolatos szókincs megismerése és elsajátítása. – Interkulturális ismeretek (európai és saját népviseletek, régi korok divatja). – <i>A mettől meddig</i> forma, az <i>óta</i> és <i>körül</i> névutók használata. – Az évszakok időhatározói alakjai. – A birtokos szerkezetek használata. – <i>A miénk, tiétek, övék</i> forma; többes számú birtokos személyjelek. – <i>Az olyan, mint</i> hasonlító forma. 	<ul style="list-style-type: none"> – A tanuló megtanulja az évszakokat és jellemzőiket, az időjárás összetevőit, – képessé válik egyszerű időjárás-jelentés értelmezésére. – meg tudja nevezni a téli-nyári ruhadarabokat, – tud beszélni az öltözködésről, divatról, anyagokról és színekről, – megismer néhány európai – köztük magyar – népviseletet, régi korok öltözékeit, és tud beszélni saját kultúrája öltözködési szokásairól, jellemző viselkedéséről.
7.	Mindennapi és szabadidős elfoglaltságok	<ul style="list-style-type: none"> – Szabadidős tevékenységek, kikapcsolódás. – Otthoni kisállattartással kapcsolatos szavak, kifejezések. – Kulturális ismeretek – zenehallgatás. – Az óra. – A kijelentő mód, jelen idő, határozott igeragozás megismerése. – <i>A kivel? mivel?</i> kérdésekre felelő toldalékok megismerése, bevésése. 	<ul style="list-style-type: none"> – A tanuló meg tud nevezni szabadidős tevékenységeket, iskolán kívüli elfoglaltságokat, – megtanulja az idő kifejezésének egy újabb, pontosabb (óra) formáját, – a tanuló ismeri a kijelentő mód, jelen idő, határozott igeragozást.

A modulok felosztása			
Modul száma	Témakör	Idegen nyelvi tartalom	Várható nyelvi eredmény
8.	A természeti környezet	<ul style="list-style-type: none"> - A természeti környezettel kapcsolatos szókincs és a természetismeret tantárgy legfontosabb szakszókincse (éghajlati övek, élőhelyek, gerincesek, emlősök, madarak). - Állathangok, állatok és kicsinyeik, az állatok gondozása. - Séta az állatkertben. - Írásbeli szövegalkotás: meghívó. - A melléknév és fokozása. 	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló meg tudja nevezni az őt körülvevő természeti környezet elemeit, - változatos melléknveket tud használni a természeti környezet leírására, - tudatos környezeti viselkedést tanul, - tud melléknveket fokozni.
9.	Ismerkedés a fővárosi és vidéki közlekedéssel	<ul style="list-style-type: none"> - A fővárosi és vidéki közlekedéssel kapcsolatos szókincs, közlekedési eszközök. - Közlekedésbiztonsági alapfogalmak és gyakorlati használatuk. - Menetrendek használata. - Információs táblák értelmezése. - A jegyvásárláshoz szükséges szókincs és nyelvi panelek fejlesztése. - Segítség a természetismeret tantárgy tanulásához. - Véleményalkotási panelek. - A <i>honnant?</i> kérdésre felelő toldalekok megismerése 	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló megismeri a közlekedési eszközök elnevezéseit és használatukat, - tudja az alapvető térképeleket, - tud térképen tájékozódni, - ismeri az alapvető közlekedési szabályokat, - megtanulja a különböző menetrendek használatát, - megismeri a jegyeken található legfontosabb információkat, - el tud igazodni Magyarországon útvonalterképén.

A modulok felosztása			
Modul száma	Témakör	Idegen nyelvi tartalom	Várható nyelvi eredmény
10.	Étkezés és vásárlás	<ul style="list-style-type: none"> – Étkezéssel, vásárlással kapcsolatos tevékenységek megismerése. – Otthoni étkezés, étkezés iskolában, étteremben; az iskolai étkezés sajátosságai, az iskolai büfé, ételrendelés. – Tipikus magyar ételek elnevezése – Bevásárlás boltban, piacon. – Vásárlás ruha- és cipőboltban, írószertboltban. – Terítés, étkezési illemszabályok. – Kijelentő mód, múlt idő, határozatlan ragozás. 	<ul style="list-style-type: none"> – A tanuló ismeri az étkezéssel, vásárlással kapcsolatos tevékenységeket, az otthoni és az otthonon kívüli étkezési lehetőségeket, – megtanulja az iskolai étkezés menetét, kifejezéseit, az ételrendelés formáit, – tud kijelentő mód, múlt időben ragozni.
11.	Ismerkedés a szabadidős és sport-tevékenységekkel	<ul style="list-style-type: none"> – A legfontosabb sportágak és sporteszközök megismerése. – Interkulturális ismeretek szerzése: ismerkedés a különböző nemzetek hangszereivel, dalaival. – A kijelentő mód múlt idejű határozott igeragozás. – <i>Az akar, kell, lehet, szeret, tud + infinitív szerkezet.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – A tanuló megismerkedik a legfontosabb olimpiai sportágakkal és sporteszközökkel. – megismer néhány hangszert, – megtanul egy magyar népdalt, – tud beszélni saját kultúrája játékaival, dalairól, hangszereiről.
12.	Ünnepeljünk együtt! Ünnepek és ajándékozás	<ul style="list-style-type: none"> – Ünnepek tavasztól tavaszig. – Az ünnepek rendszerezése (családi, iskolai, nemzeti és nemzetközi ünnepek). – Ajándékozás és -elfogadás – A felszólító mód – a 2. személyű felszólító módú igealakok. – Felszólító és tiltó mondatok felismerése, alkalmazása, alkotása. – A <i>kitől</i> és a <i>kinek</i> kérdőszók bevezetése. 	<ul style="list-style-type: none"> – A tanuló ismeri a családi és nemzeti, nemzetközi ünnepekkel kapcsolatos alapszókincset, – ismeri a <i>kitől</i>, <i>kinek</i> kérdőszavak használatát, – tud felszólító mód, egyes és többes szám 2. személyben igéket használni,

A modulok felosztása			
Modul száma	Témakör	Idegen nyelvi tartalom	Várható nyelvi eredmény
13.	Kirándulás (Budapest, Balaton)	<ul style="list-style-type: none"> - Földrajzi ismeretek szerzése Budapestről és a Balatonról. - Budapest nevezetességei. - Híres magyar királyok. - Ismeretterjesztő szövegek feldolgozása a budapesti és a balatoni nevezetességekkel kapcsolatban. - Balatoni mondák megismerése és dramatizálása. - Útvonalterv készítése térkép segítségével. - Közlekedéssel kapcsolatos illemszabályok elsajátítása szituációs játékkal. - A képeslap-írás megtanulása. - A felszólító mód – az egyes és többes számú felszólító módú igealakok. - Független (3. személyű) kérések, felszólítások és tiltások. 	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló ismeri Budapest fontosabb nevezetességeit, ajékozódni tud a Hősök terén és szűkebb környékén, - ismeri a Balaton földrajzi elhelyezkedését, - ismeri a Balaton körüli legfontosabb látnivalók nevét, - tud információit kérni turistaként, - a teljes felszólító módot ismeri.
14.	Ismerkedés a foglalkozásokkal, pályaválasztás	<ul style="list-style-type: none"> - A foglalkozások, a munkaeszközök és a szerszámok elnevezéseinek megismerése. - Pályaválasztás. - Önéletrajzírás. - A jelen idejű feltételes módú igeragozás egyes és többes számának elsajátítása. - Grammatikai gyakorló feladatok, játékok. 	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló meg tudja nevezni a legfontosabb foglalkozásokat, - megismeri az önéletrajzírás formai és tartalmi követelményeit, - tud beszélni a jövőképeéről.

5. ÉRTÉKELÉSI ELVEK ÉS MÓDSZEREK

5.1. Alapelvek

- Nagyon jó empátiakészséggel, megengedő és eltűrő módszerekkel kell értékelni.
- A nyelvi hibákat folyamatosan, tapintatosan kell javítani.
- Kiemelt alapelvnek a beszédcentrikusság tekintendő.
- A beszédcentrikussághoz szükséges alapvető nyelvi fogalmak értékelését elsődlegesen a beszélt nyelv szintjén értjük. A szóbeli értékelést tartjuk elsődlegesnek. (Csak a jól begyakoroltatott, rögzített nyelvtani anyag értékelését kérjük írásos formában.)
- Ajánlott az értékelést követő jutalmazás.

5.2. Példák az alapelveket megvalósító lehetséges értékelési módszerekre

Sajátos pedagógiai módszerek alkalmazása szükséges, mert a tanulók sokszor nem rendezett körülmények közül (pszichológiai és fiziológiai hátrányokkal) kerülnek ki. A megengedő és eltűrő módszerek kidolgozását a programfejlesztők készítik, és szervezett formában a tapasztalatokat kicserélik. A beszédcentrikusság elérését segítik a modulok, amelyeknél érdemes törekedni az alapvető élethelyzetekre. A programtantervben megfogalmazott ajánlások alapján a programfejlesztők dolgozzák ki az alapelveket megvalósító értékelési módszereket.

PROGRAMTANTERV
A MAGYAR MINT IDEGEN NYELV
7–8. ÉVFOLYAM SZÁMÁRA KÉSZÜLT
HALADÓ SZINTŰ
PROGRAMCSOMAGHOZ

Készítette:
Dr. Kárpáti Tünde

A kiadvány a Nemzeti Fejlesztési Terv Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program
3.1.1. központi program (Pedagógusok és oktatási szakértők felkészítése a kompetencia
alapú képzés és oktatás feladataira) keretében készült.

Fejlesztési programvezető

Kuti Zsuzsa

Szakmai bizottság

Enyedi Ágnes

Dr. Morvai Edit

Dr. Majorosi Anna

Alkotószerkesztő

Sákovics Lídia

Nyelvi lektor

Nemoda Judit

Felelős szerkesztő

Burom Márton

©

Szerzők

Dr. Kárpáti Tünde

Educatio 2008

TARTALOM

Bevezető	5
1. Kontextus	5
2. Célok	5
3. A tantervi szerkezet bemutatása	6
3.1. Fejlesztési program	6
3.1.1. Általános fejlesztési célok	6
3.1.2. Nyelvi fejlesztési célok	6
3.2. Értékelési elvek és módszerek	6
3.2.1. Alapelvek	6
3.2.2. Példák az alapelveket megvalósító lehetséges értékelési módszerekre	6
4. A fejlesztési programterv	7
4.1. Általános fejlesztési célok	7
4.2. Nyelvi fejlesztési célok	7
5. Értékelési elvek és módszerek	12
5.1. Alapelvek	12
5.2. Példák az alapelveket megvalósító lehetséges értékelési módszerekre	12

BEVEZETŐ

1. KONTEXTUS

Jelen programtanterv a Magyar mint idegen nyelv 7-8. évfolyam haladó szint című programcsomaghoz készült a közoktatás 7-8. évfolyamára a magyar mint idegen nyelv oktatásához. A programtanterv az idegen nyelvi kompetencia fejlesztéséhez kidolgozott modulszerű tananyag azon elemeit rögzíti, amelyek előírhatók az iskola számára, és amelyek betartása a programot használó iskola számára a minőségbiztosítás érdekében kötelező. A programtanterv az összóraszám kb. 30%-ára kínál alternatívát, ami kb. 20 tanórát ölel fel.

A programtanterv alapjául a Nemzeti Alaptanterv 2003 (NAT)¹ és a Közös Európai Referenciakeret (KER)² szolgáltak. A NAT javaslatait követtük a szintek megállapításában és az általános fejlesztési célok kijelölésében. Az évfolyamonkénti és nyelvi szintenkénti nyelvfejlesztés területeinek és az ezekhez tartozó kompetenciáknak a megállapításához javaslatot fogalmazunk meg.

A programtanterv egyaránt készült a *Magyar mint idegen nyelv 7-8. évfolyam haladó szint* című programcsomagot kidolgozó fejlesztőknek és azt a tantermekben megvalósító tanároknak, felhasználóknak.

2. CÉLOK

A programtanterv kettős célt szolgál:

- a) segítséget kíván adni a felhasználóknak,
- b) segítséget kíván adni a magyar mint idegen nyelv oktatás közoktatásbeli hazai gyakorlatának kialakítására és pedagógiai szemléletének kialakulására.

a) Segítség a felhasználóknak (tanároknak):

A programtanterv segít a tanároknak abban, hogy

- tisztán lássák és tudatosítsák a modulok céljait, azok összefüggéseit a NAT által meghatározott nyelvi szintekhez tartozó és a KER-ben bemutatott kompetenciák rendszerével;
- a helyi magyar mint idegen nyelv tanterveikben és tanmenetiekben alkalmazzák a *Magyar mint idegen nyelv 7-8. évfolyam haladó szint* című programcsomag moduljait;

¹Nemzeti Alaptanterv 2003. Oktatási Minisztérium 2004.

²Közös Európai Referenciakeret. Nyelvtanulás. Nyelvtanítás. Értékelés. Európai Tanács Közoktatási Bizottsága, Közoktatási Bizottság Élő Nyelvek Osztálya, Strasbourg (eredeti angol nyelvű változat 2000, magyar fordítás 2002).

- az általuk tanított tanulócsoporthoz és egyének nyelvi szintjét, sajátos szükségleteit meghatározzák, és a nekik megfelelő fejlesztési területeket megállapítják. A programterv alapján elkészült modulokból ötleteket kapjanak a fejlesztés lehetséges eszközeire, módszereire, tevékenységeire.

b) Befolyás a nyelvtanítás jelenlegi általános hazai gyakorlatára és a pedagógiai szemléletre

A programterv segíti a hazai magyar mint idegen nyelv oktatás gyakorlatának beillesztését a közoktatásba, segítséget ad a jelenleg még hiányzó tantervek kimunkálásához.

3. A TANTERVI SZERKEZET BEMUTATÁSA

3.1. Fejlesztési program

3.1.1. Általános fejlesztési célok

Általános fejlesztési célok olyan célokat értünk, amelyek nem közvetlenül a nyelvi kompetenciák fejlesztésére irányulnak, hanem szélesebb körben, a tantárgyaktól függetlenül fejleszthető életviteli, tanulási, önismereti stb. készségeket céloznak meg. A programtervnek ez a része felsorolja a programcsomaghoz tartozó kiemelten fontos általános fejlesztési célokat.

3.1.2. Nyelvi fejlesztési célok

Ez a rész nyelvi szintenként határozza meg a nyelvi fejlesztés területeit, a kiemelten fontos fejlesztendő kompetenciákat, és ajánlást tesz lehetséges nyelvi tevékenységekre. A programterv kumulatív jellegű, tehát minden magasabb nyelvi szint magában foglalja az előző szinten felsorolt kompetenciákat.

3.2. Értékelési elvek és módszerek

3.2.1. Alapelvek

Az értékelési alapelvek egyszerre szolgálják az általános és a nyelvtanulási fejlesztési célok megvalósulását, különös figyelmet fordítottunk a fejlesztő (formatív) értékelés lehetséges módozataira.

3.2.2. Példák az alapelveket megvalósító lehetséges értékelési módszerekre

Példákkal érzékeltetjük az értékelési elvek tanórai megvalósításának egyes lehetőségeit.

4. FEJLESZTÉSI PROGRAM

4.1. Általános fejlesztési célok

Az általános célok megfogalmazásával azt szeretnénk hangsúlyozni, hogy a nyelvtanulás egy nagyobb, átfogó nevelési program része, melynek során a tanulót abban segítjük, hogy önmagát és környezetét ismerő, maga és mások számára haszonnal tevékenykedő, autonóm, fejlődésre, boldogulásra és boldogságra képes felnőtté váljon. A nyelvóra kiváló alkalmat nyújt alapvető életviteli, szemléleti és általános tanulási kompetenciák elsajátítására.

Felsoroljuk azokat az általános célokat, amelyeknek a megvalósítására a *Magyar mint idegen nyelv 7-8. évfolyam haladó szint* című programcsomag különösen jó alkalmat nyújthat.

A tanárok feladata, hogy az adott modul illetve nyelvóra tartalmának, nyelvi fejlesztési céljának, illetve a tanulók életkorának, egyéni sajátosságainak megfelelően beépítsenek a tanulási folyamatba olyan tevékenységelemeket, amelyek a felsorolt általános célok megvalósítását a tanulók szintjéhez igazított lépésekben biztosítják. A fejlesztés a célnyelvi kultúra ifjúsági irodalmából merítve, autentikus anyagok felhasználásával történik dalok, nyelvtörők, versek, játékok tanításával.

A fejlesztés során javasoljuk olyan ismeretek beépítését, amelyeket más tantárgy keretein belül elsajátíthat a tanuló, például országismereti, történelmi tudnivalók beemelését.

A *Magyar mint idegen nyelv 7-8. évfolyam haladó szint* programcsomag kiemelten fontos általános fejlesztési céljai:

- Növekedjen a tanuló aktivitása.
- Növekedjen a tanuló önismerete és önbecsülése.
- Legyen képes a tanuló a társaival való együttműködésre.
- Váljon képessé a tanuló a tanárokkal való kommunikációs kapcsolatra.
- Képes legyen fantázia segítségével tágítani tapasztalatai, élményei körét.

4.2. Nyelvi fejlesztési célok

A nyelvi fejlesztés célja a tanulók kreatív nyelvhasználati képességének fejlesztése. Ennek érdekében a fejlesztendő nyelvi területek közül a produktív nyelvi tevékenységek prioritást élveznek.

A tanuló

- szerezze meg az alapszókinccsen túl azt a szükséges szókinccset, amely segítségével integrálódni tud a magyar tanítási nyelvű oktatási rendszerbe;
- szerezze meg az alapvető grammatikai ismereteket túl azokat a nyelvtani ismereteket, amelyek ahhoz szükségesek, hogy beszéd- és szövegértése biztosabbá váljon;
- váljon képessé különböző témákban a magyar nyelven való kommunikációra;
- értsen meg minél többféle beszédhelyzetet;
- tudjon reagálni különböző élethelyzetekben;
- a beszédészlelés és beszédértés egyensúlyának megteremtése után jusson el az önállóösszefüggő beszédig.

A fenti ajánlás összhangban van a KER-ben leírt és a NAT-ban előírt minimális nyelvi szintekkel.

Az alábbi táblázatok egy-egy nyelvi szintre jelölik ki a programcsomaghoz tartozó nyelvi fejlesztés céljait. A kiemelten fontos kompetenciák rugalmasan illeszkednek az ajánlott tevékenységekhez. A felsorolt nyelvi tevékenységek a fokozatosság elvét követik.

KER A2 szint	
Fejlesztési terület	Kiemelten fontos kompetenciák
Interakció	<p>A tanuló alapvető közvetlen szükségleteinek kielégítése céljából tud közléseket tenni, felszólítani, interakcióban részt venni.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Elboldogul a mindennapos, gyakorlati teendőikkel: képes egyszerű információ megszerzésére és továbbadására. - Tud másoktól dolgokat kérni. - Tud útbaigazításokat, instrukciókat adni és követni. - Tud számokat, mennyiségeket, költségeket és időt kezelni. - Be tud mutatkozni, és be tud mutatni másokat. - Tud személyes adatokat kérni és megadni. - Képes alapvető információkat cserélni. <p>Eleget megért ahhoz, hogy túl nagy erőfeszítés nélkül boldoguljon beszélgetésekben.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gesztusokat, mimikát célszerűen használ.
Összefüggő beszéd	<ul style="list-style-type: none"> - Egyszerű fordulatok és mondatok sorozatával egyszerűen le tudja írni vagy be tudja mutatni az embereket, élethelyzeteket, kedvelt és nem kedvelt dolgokat stb. - Leírást tud adni emberekről, helyekről, tárgyakról. - Alapvető leírást tud adni eseményekről és tevékenységekről. - El tud mondani egy történetet.
Beszéd	<p style="text-align: center;">Ajánlott nyelvi tevékenységek</p> <ul style="list-style-type: none"> - Meg tud vitatni dolgokat, tud javaslatot tenni és válaszolni azokra. - Érdeklődési köréhez tartozó témákban ki tudja fejteni nézetét, véleményét, rá tud kérdezni mások véleményére. - Ismerős témában általában megérti a hozzá intézett világos, anyanyelvi beszédet.

KER A2 szint		
Fejlesztési terület	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
SZÓVEGÉRTÉS	<ul style="list-style-type: none"> – Meg tudja érteni a legfontosabb témákkal kapcsolatos for- dulatokat és kifejezéseket. – Meg tudja állapítani a körülötte zajló beszélgetés témáját, amennyiben lassan és világosan beszélnek. – Meg tud érteni olyan szövegeket, amelyek a leggyakrabban előforduló szókincset, valamint nemzetközileg használt szavakat tartalmaznak. – Mindennapi témákról szóló rövid, világos beszédet képes globálisan jól megérteni. 	<ul style="list-style-type: none"> – Követni tud részletes útbaigazításokat. – Meg tud érteni egyszerű magánleveleket. – Meg tudja érteni a közhasználatú táblákat és feliratokat nyilvános helyeken.
Olvasás	<ul style="list-style-type: none"> – Meg tud találni írásbeli szövegben információkat. 	
ÍRÁS	<ul style="list-style-type: none"> – A közvetlen szükségletekhez kapcsolódó témákban tud rövid, egyszerű feljegyzéseket készíteni. – Tud nagyon egyszerű magánlevelet írni. 	<ul style="list-style-type: none"> – Tud közvetlen szükségletekhez kapcsolódó rövid, egysze- rű feljegyzéseket készíteni.

Útmutató a feladatbankhoz			
Modul száma	Cím / Témakör	Idegen nyelvi tartalom	Várható nyelvi eredmény
1.	Magyarország és szokásrendszere	<ul style="list-style-type: none"> - Ismerkedés Magyarország és Budapest főbb nevezetességeivel, tájékozódás az országban és a fővárosban. - Tájékozódás a térképen. - Ünnepek, szokások Magyarországon. - Nyelvi udvariassági formák – a tegezés-magázás formái követelményei. - A múlt idő. - Az igekötők és szórendi helyzetük (tagadás, kérdő mondat). - A melléknévi igenév és főnevesült formái. 	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló ismeri Magyarországot és a főváros legfontosabb nevezetességeit, - tud térképen tájékozódni, útvonalat tervezni, - meg tudja nevezni a legfontosabb nemzeti és családi ünnepeket, el tudja mondani, melyiket miként szokás ünnepelni,
2.	Közlekedés, szolgáltatások, egészségügyi szolgáltatások	<ul style="list-style-type: none"> - Közlekedés, útbaigazítás. - Szolgáltatások és igénybe vételük – szókincs bővítés. - Betegségek és tünetek. - Orvosnál. - A felszólító mód. - A tiltás nyelvi formái. - A ható ige használata. 	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló ismeri a közlekedéssel kapcsolatos illemtszabályokat, - tud részletes útbaigazítást adni, kérni, - új szavakkal, beszédfordulatokkal bővíti szókincsét a szolgáltatásokkal kapcsolatban, - ismeri az orvosi vizsgálat legtipikusabb beszédpaneleit.
3.	Pályaorientáció	<ul style="list-style-type: none"> - Foglalkozások és munkaeszközök megnevezése. - Iskola típusok, továbbtanulási lehetőségek. - Az iskolaválasztással kapcsolatos szókincs. - Külső/belső tulajdonságok leírása. - A birtoktöbbséges jel és a ... az -ék forma. - Az összetett mondatok. - A vonatkozó névmások használata. 	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló ismer több foglalkozást, - eligazodik a magyar iskola rendszerben, ismeri az iskola típusokat, - képes érveket felsorakoztatni véleménye mellett, - tud ellenérveket megfogalmazni, - képes bonyolultabb összetett mondatokat megérteni és megalkotni, ismeri az ehhez szükséges kötő- és utalószókat.

A modulok felosztása			
Modul száma	Témakör	Idegen nyelvi tartalom	Várható nyelvi eredmény
4.	Szabadidő, hobbi, sport, egészséges életmód	<ul style="list-style-type: none"> – Szabadidős tevékenységek elnevezése. – Sportok és sporteszközök megnevezése. – Színház- és mozilátogatással kapcsolatos szókincs. – Filmek, könyvek – véleményalkotás. – Az egészséges életmódra nevelés. – A meghívás – A jövő idő kifejezési módjai. – A feltételes mód használata. – A mellérendelő kötőszavak. – A határozói igenév alkalmazása. 	<ul style="list-style-type: none"> – A tanuló tud szabadon beszélgetni szabadidős tevékenységekről, sportokról, – képes véleményt alkotni filmekkel, előadásokkal, könyvekkel kapcsolatban, – megnyilatkozásaiban tudja alkalmazni a jövő időt, – tudja használni a feltételes módot, – képes bonyolultabb összetett mondatokat létrehozni mind írásban, mind pedig szóban.

5. ÉRTÉKELÉSI ELVEK ÉS MÓDSZEREK

5.1. Alapelvek

- Nagyon jó empátiakészséggel, megengedő és eltűrő módszerekkel kell értékelni.
- A nyelvi hibákat folyamatosan, tapintatosan kell javítani.
- Kiemelt alapelvnek a beszédcentrikusság tekintendő.
- A beszédcentrikussághoz szükséges alapvető nyelvi fogalmak értékelését elsődlegesen a beszélt nyelv szintjén értjük. A szóbeli értékelést tartjuk elsődlegesnek. (Csak a jól begyakoroltatott, rögzített nyelvtani anyag értékelését kérjük írásos formában.)
- Ajánlott az értékelést követő jutalmazás.

5.2. Példák az alapelveket megvalósító lehetséges értékelési módszerekre

Sajátos pedagógiai módszerek alkalmazása szükséges, mert a tanulók sokszor nem rendezett körülmények közül (pszichológiai és fiziológiai hátrányokkal) kerülnek ki. A megengedő és eltűrő módszerek kidolgozását a programfejlesztők készítik és szervezett formában a tapasztalatokat kicserélik. A beszédcentrikusság elérését segítik a modulok, amelyeknél érdemes törekedni az alapvető élethelyzetekre. A programtervben megfogalmazott ajánlások alapján a programfejlesztők dolgozzák ki az alapelveket megvalósító értékelési módszereket.

PROGRAMTANTERV
A MAGYAR MINT IDEGEN NYELV
9–10. ÉVFOLYAM SZÁMÁRA KÉSZÜLT
KEZDŐ SZINTŰ
PROGRAMCSOMAGHOZ

Készítette:
Dr. Kárpáti Tünde

A kiadvány a Nemzeti Fejlesztési Terv Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program
3.1.1. központi program (Pedagógusok és oktatási szakértők felkészítése a kompetencia
alapú képzés és oktatás feladataira) keretében készült.

Fejlesztési programvezető

Kuti Zsuzsa

Szakmai bizottság

Enyedi Ágnes

Dr. Morvai Edit

Dr. Majorosi Anna

Alkotószerkesztő

Sákovics Lídia

Nyelvi lektor

Nemoda Judit

Felelős szerkesztő

Burom Márton

©

Szerzők

Dr. Kárpáti Tünde

Educatio 2008

TARTALOM

Bevezető	5
1. Kontextus	5
2. Célok	5
3. A tantervi szerkezet bemutatása	6
3.1. Fejlesztési program	6
3.1.1. Általános fejlesztési célok	6
3.1.2. Nyelvi fejlesztési célok	6
3.2. Értékelési elvek és módszerek	6
3.2.1. Alapelvek	6
3.2.2. Példák az alapelveket megvalósító lehetséges értékelési módszerekre	6
4. A fejlesztési programterv	7
4.1. Általános fejlesztési célok	7
4.2. Nyelvi fejlesztési célok	7
5. Értékelési elvek és módszerek	14
5.1. Alapelvek	14
5.2. Példák az alapelveket megvalósító lehetséges értékelési módszerekre	14

BEVEZETŐ

1. KONTEXTUS

Jelen programterv a *Magyar mint idegen nyelv 9-10. évfolyam kezdő szint* című programcsomaghoz készült a közoktatás 9-10. évfolyamára a magyar mint idegen nyelv oktatásához. A programterv az idegen nyelvi kompetencia fejlesztéséhez kidolgozott modulszerű tananyag azon elemeit rögzíti, amelyek előírhatók az iskola számára, és amelyek betartása a programot használó iskola számára a minőségbiztosítás érdekében kötelező. A programterv az oktatási miniszter közleményében (Oktatási Közlöny XLVIII. évf. 24. sz.) közzé tett minimális feltételnek megfogalmazott heti 2 órával számolva az összóraszám csaknem egészét, 70 órát ölel fel.

A programterv alapjául a Nemzeti Alaptanterv 2003 (NAT)¹ és a Közös Európai Referenciakeret (KER)² szolgáltak. A NAT javaslatát követtük a szintek megállapításában és az általános fejlesztési célok kijelölésében. Az évfolyamonkénti és nyelvi szintenkénti nyelvfejlesztés területeinek és az ezekhez tartozó kompetenciáknak a megállapításához javaslatot fogalmazunk meg.

A programterv egyaránt készült a *Magyar mint idegen nyelv 9-10. évfolyam kezdő szint* című programcsomagot kidolgozó fejlesztőknek és azt a tantervekben megvalósító tanároknak, felhasználóknak.

2. CÉLOK

A programterv kettős célt szolgál:

- a) segítséget kíván adni a felhasználóknak,
- b) segítséget kíván adni a magyar mint idegen nyelv oktatás közoktatásbeli hazai gyakorlatának kialakítására és pedagógiai szemléletének kialakulására.

a) Segítség a felhasználóknak (tanároknak):

A programterv segít a tanároknak abban, hogy

- tisztán lássák és tudatosítsák a modulok céljait, azok összefüggéseit a NAT által meghatározott nyelvi szintekhez tartozó és a KER-ben bemutatott kompetenciák rendszerével;

¹Nemzeti Alaptanterv 2003. Oktatási Minisztérium 2004.

²Közös Európai Referenciakeret. Nyelvtanulás. Nyelvtanítás. Értékelés. Európai Tanács Közoktatási Bizottsága, Közoktatási Bizottság Élő Nyelvek Osztálya, Strasbourg (eredeti angol nyelvű változat 2000, magyar fordítás 2002).

- a helyi magyar mint idegen nyelv tanterveikben és tanmenetiekben alkalmazzák *Magyar mint idegen nyelv 9-10. évfolyam kezdő szint* című programcsomag moduljait;
- az általuk tanított tanulócsoporthoz és egyének nyelvi szintjét, sajátos szükségleteit meghatározzák, és a nekik megfelelő fejlesztési területeket megállapítják. A fejlesztés lehetséges eszközeire, módszereire, tevékenységeire ötletet kapjanak.

b) Befolyás a nyelvtanítás jelenlegi általános hazai gyakorlatára és a pedagógiai szemléletre

A programterv segíti a hazai magyar mint idegen nyelv oktatás gyakorlatának beillesztését a közoktatásba, segítséget ad a jelenleg még hiányzó tantervek kimunkálásához.

3. A TANTERVI SZERKEZET BEMUTATÁSA

3.1. Fejlesztési program

3.1.1. Általános fejlesztési célok

Általános fejlesztési célokra olyan célokat értünk, amelyek nem közvetlenül a nyelvi kompetenciák fejlesztésére irányulnak, hanem szélesebb körben, a tantárgyaktól függetlenül fejleszthető életviteli, tanulási, önismereti stb. készségeket céloznak meg. A programtervnek ez a része felsorolja a programcsomaghoz tartozó kiemelten fontos általános fejlesztési célokat.

3.1.2. Nyelvi fejlesztési célok

Ez a rész nyelvi szintenként határozza meg a nyelvi fejlesztés területeit, a kiemelten fontos fejlesztendő kompetenciákat, és ajánlást tesz lehetséges nyelvi tevékenységekre. A programterv kumulatív jellegű, tehát minden magasabb nyelvi szint magában foglalja az előző szinten felsorolt kompetenciákat.

3.2. Értékelési elvek és módszerek

3.2.1. Alapelvek

Az értékelési alapelvek egyszerre szolgálják az általános és a nyelvtanulási fejlesztési célok megvalósulását, különös figyelmet fordítottunk a fejlesztő (formatív) értékelés lehetséges módozataira.

3.2.2. Példák az alapelveket megvalósító lehetséges értékelési módszerekre

Példákkal érzékeltetjük az értékelési elvek tanórai megvalósításának egyes lehetőségeit.

4. FEJLESZTÉSI PROGRAM

4.1. Általános fejlesztési célok

Az általános célok megfogalmazásával azt szeretnénk hangsúlyozni, hogy a nyelvtanulás egy nagyobb, átfogó nevelési program része, melynek során a tanulót abban segítjük, hogy önmagát és környezetét ismerő, maga és mások számára haszonnal tevékenykedő, autonóm, fejlődésre, boldogulásra és boldogságra képes felnőtté váljon. A nyelvóra kiváló alkalmat nyújt alapvető életviteli, szemléleti és általános tanulási kompetenciák elsajátítására.

Felsoroljuk azokat az általános célokat, amelyeknek a megvalósítására a *Magyar mint idegen nyelv 9-10. évfolyam kezdő szint* című programcsomag különösen jó alkalmat nyújthat.

A tanárok feladata, hogy az adott modul illetve nyelvóra tartalmának, nyelvi fejlesztési céljának, ill. a tanulók életkorának, egyéni sajátosságainak megfelelően beépítsenek a tanulási folyamatba olyan tevékenységelemeket, amelyek a felsorolt általános célok megvalósítását a tanulók szintjéhez igazított lépésekben biztosítják.

A fejlesztés során javasoljuk olyan ismeretek beépítését, amelyeket más tantárgy keretein belül elsajátíthat a tanuló, például országismereti, történelmi tudnivalók beemelését.

A *Magyar mint idegen nyelv 9-10. évfolyam kezdő szint* programcsomag kiemelten fontos általános fejlesztési céljai:

- Növekedjen a tanuló aktivitása.
- Növekedjen a tanuló önismerete és önbecsülése.
- Legyen képes a tanuló a társaival való együttműködésre.
- Váljon képessé a tanuló a tanárokkal való kommunikációs kapcsolatra.
- Képes legyen fantázia segítségével tágítani tapasztalatai, élményei körét.

4.2. Nyelvi fejlesztési célok

A nyelvi fejlesztés célja a tanulók kreatív nyelvhasználati képességének fejlesztése. Ennek érdekében a fejlesztendő nyelvi területek közül a produktív nyelvi tevékenységek prioritást élveznek.

A tanuló

- szerezze meg az alapszókinccs egy részét ahhoz, hogy integrálódni tudjon a magyar tanítási nyelvű oktatási rendszerbe;
- szerezze meg az alapvető grammatikai ismereteket a magyar nyelvből;
- váljon képessé a magyar nyelven való alapvető kommunikációra;
- értsen meg mindennapi helyzeteket;
- tudjon reagálni alapvető élethelyzetekben;
- a beszédészlelés és beszédértés egyensúlyának megteremtése után jusson el az összefüggő beszédig.

A fenti ajánlás összhangban van a KER-ben leírt és a NAT-ban előírt minimális nyelvi szintekkel.

Az alábbi táblázatok egy-egy nyelvi szintre jelölik ki a programcsomaghoz tartozó nyelvi fejlesztés céljait. A kiemelten fontos kompetenciák rugalmasan illeszkednek az ajánlott tevékenységekhez. A felsorolt nyelvi tevékenységek a fokozatosság elvét követik.

KER A1 szint		
Fejlesztési terület	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
BESZÉD	<p>Interakció</p> <p>A tanuló életkori sajátosságainak megfelelően alapvető közvetlen szükségleteinek kielégítése céljából tud egyszerű közléseket tenni, felszólítani, interakcióban részt venni.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Röviden, egyszerűen útba tud igazítani. - Másoktól dolgokat tud kérni. - Rövid, egyszerű instrukciókat tud adni. - Tud számokat, mennyiségeket, költségeket és időt kezelni. - Be tud mutatkozni, és be tud mutatni másokat. - Tud üdvözölni, alapvető udvariassági formulákat használni, azokra reagálni. - Képes alapvető személyes információkat cserélni. <p>Egyszerű kompenzációs stratégiákat tud használni, hogy megértse magát, illetve megértse beszédpartnerét.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gesztusokat, mimikát célszerűen használ. - A jelentés tisztázását röviden kémi tudja. 	<ul style="list-style-type: none"> - Betanult szerepet játszik el változatlanul és/vagy kis változtatással. - Csoportos, páros felkészülés után interakcióban vesz részt. - Felkészülés után váratlan elem megjelenésével interakcióban vesz részt. - Információcsere érdekében interakcióban vesz részt.
	<p>Összefüggő beszéd</p> <ul style="list-style-type: none"> - Egyszerű fordulatok és mondatok sorozatával egyszerűen le tudja írni vagy be tudja mutatni az embereket, élet-helyzeteket, kedvelt és nem kedvelt dolgokat, stb. - Egyszerű szavakkal leírást tud adni emberekről, helyekről, tárgyokról. - Rövid, alapvető leírást tud adni eseményekről és tevékenységekről. 	<ul style="list-style-type: none"> - El tud mondani egy rövid, egyszerű történetet. - Egyszerűen tud beszélni terveiről.

KER A1 szint		Ajánlott nyelvi tevékenységek
Fejlesztési terület	Kiemelten fontos kompetenciák	
Beszédértés	<ul style="list-style-type: none"> – Meg tudja érteni a legfontosabb témákkal kapcsolatos for- dulatokat és kifejezéseket, amennyiben a beszéd világos és lassú. – Általában meg tudja állapítani a körülötte zajló beszélgetés témáját, amennyiben lassan és világosan beszélnek. – Meg tudja érteni rövid, világos és egyszerű üzenetek és bejelentések fő vonalát. – Meg tud érteni olyan rövid, egyszerű szövegeket, amelyek a leggyakrabban előforduló szókincset, valamint nemzetközileg használt szavakat tartalmaznak. – Képes megtalálni bizonyos információt egyszerűbb írásos anyagokban. 	<ul style="list-style-type: none"> – Követni tudja egyszerű, hétköznapi témájú beszélgetésben az anyanyelvi beszélőket, lényeges információkat képes kiszűrni a beszélgetésből. – Meg tud érteni rövid, egyszerű magánleveleket. – Meg tudja érteni a közhasználatú táblákat és feliratokat nyilvános helyeken.
Olvasás	<ul style="list-style-type: none"> – Fogalmat tud alkotni egyszerűbb információs anyagok és rövid, egyszerű leírások tartalmáról, különösen akkor, ha kép is van hozzá. 	
Írásbeli szövegalkotás	<ul style="list-style-type: none"> – Tud személyes adatokat kérni vagy megadni írásos for- mában. – Tud nagyon egyszerű magánlevelet írni. – Tud a közvetlen szükségletekhez kapcsolódó rövid, egy- szerű feljegyzéseket és üzeneteket írni. 	<ul style="list-style-type: none"> – Tud nyelvileg egyszerű szövegeket írni.
ÍRÁS		

A modulok felosztása			
Modul száma	Cím / Témakör	Idegen nyelvi tartalom	Várható nyelvi eredmény
1.	Ismerkedés a magyar nyelvvel	<ul style="list-style-type: none"> - Megszólítás, üdvözlés, köszönés, búcsúzás formái fiataloknak, időseknek. - Személyesen, telefonon való bemutatkozás, életbeli szituációk gyakorlása, címmegadás. - Népevek. - A számok, alapvető matematikai műveletek. - Cselekvések kifejezése. - A magyar nyelv hangjainak és betűinek megismerése. - A létige ragozása. - Egyszerű kötőszókkal – és, de, vagy – való megismerkedés. - Kijelentő mód, jelen idő, határozatlan ragozás. 	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló be tud mutatkozni, tud köszönni, - képes az önmeghatározásra alapszinten, illetve mások állításainak megértésére.
2.	Az iskola	<ul style="list-style-type: none"> - Közvetlen iskolai környezetünk, a legfontosabb tárgyak, iskolai eszközök megnevezése, bútorok, berendezések nevei. - Az iskola részei. - Az iskolai élet szerveződése, tantárgyak, tanórák. - Az iskolai diákélet. - Alapszínék. - Az osztályzás. - A kérdő mondatok fajtái. - A melléknév jelzői és állítmányi pozícióiban. - A többes szám kifejezése. 	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló meg tudja nevezni közvetlen iskolai környezetének tárgyait, - ismeri a magyar iskolarendszer tantárgyait, - tud egyszerű kérdéseket feltenni.

A modulok felosztása			
Modul száma	Témakör	Idegen nyelvi tartalom	Várható nyelvi eredmény
3.	Vásárlás, boltok	<ul style="list-style-type: none"> – Néhány alapvető élelmiszer, fogyasztási cikk elnevezése, tisztálkodó szerek, ruhadarabok. – Méretek, mennyiségek. – A vásárlás „forgatókönyve”, életszerű szituációk. – A tárgy ragja. – Melléknévfokozás – összehasonlítás. 	<ul style="list-style-type: none"> – A tanuló fel tudja ismerni a tárgyra irányuló cselekvéseket, – a vásárlási szituációk során meg tudja nevezni a ruhadarabokat, élelmiszereket, – tisztában van a mennyiségi egységek elnevezéseivel, a méretezés módjával – összehasonlításokat tud tenni.
4.	Étkezés otthon és étteremben	<ul style="list-style-type: none"> – Élelmiszerek, zöldség- és gyümölcsnevek. – Ételek, italok neve. – Az étkezés szituációjához köthető nyelvi megnyilatkozások. – endégségben. – Az eszköz- és társhatározó kifejezése. 	<ul style="list-style-type: none"> – A tanuló meg tudja nevezni a legfontosabb ételmi- szerek, ételek és italok nevét, – ismeri az étkezésekhez köthető szituációkban szükséges egyszerű nyelvi formákat, kifejezéseket.
5.	Lakóhely	<ul style="list-style-type: none"> – Bútorok, berendezési tárgyak megnevezései. – A lakás helyiségei, a helyiségekhez köthető tevékenységek. – A tárgyak helyzetének kifejezése: a <i>hol?</i> kérdésre felelő helyviszonyok. 	<ul style="list-style-type: none"> – A tanuló képes megnevezni a legfontosabb bútorokat, berendezési tárgyakat, és kifejezni azok helyét, – tud beszélni arról, hogy hol, lakik, – képes információt kérni azzal kapcsolatban, mi hol található.
6.	Napirend, mindennapos tevékenységek	<ul style="list-style-type: none"> – Mindennapi cselekvéseink, a napirendhez kapcsolódó legfontosabb igéink. – A helyes időbeosztás. – Házimunkák. – Az időbeliség kifejezésének lehetőségei. – Kijelentő mód, jelen idő, határozott ragozás. 	<ul style="list-style-type: none"> – A tanuló tud beszélni a mindennapjairól, – tud időben tájékozódni, – ismeri a magyar nyelv időkifejezési formáit.

A modulok felosztása			
Modul száma	Témakör	Idegen nyelvi tartalom	Várható nyelvi eredmény
7.	Közlekedés, utazás	<ul style="list-style-type: none"> - Járművek. - Közlekedés a városban, tájékozódás. - Az információkérés és az útbaigazítás nyelvi eszközei. - Az irányhármaság ragrendszer. - Az irányjelölő igekötők. 	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló ismeri a legfontosabb intézmények és jár-művek nevét, - ragok és igekötők használatával képes az irányok kifejezésére, - tud információt kérni és egyszerű útbaigazítást nyúj-tani.
8.	Az emberi test részei, az emberi külső	<ul style="list-style-type: none"> - Főbb testrészek, külső tulajdonságok. - Betegségek és gyógyításuk. - Orvosnál. - A birtoklás kifejezésének lehetőségei. 	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló ki tudja fejezni, hogy ő maga, vagy más bir-tokol valamit, - tud az egészséget, fizikai állapotát érintő kérdésekről beszélni, - ismeri az orvosi vizsgálatok és a gyógyszerári vásár-lás alapszókincsét, - eligazodik a személyhez köthető helyviszonyokkal kapcsolatos helyzetekben.
9.	Emberi kapcsolatok, belső tulajdonságok	<ul style="list-style-type: none"> - Család, rokonsági viszonyok. - Generációs problémák. Barátság, szerelem. - A birtokos személyjelek. 	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló tud a családjáról, rokonaikról beszélni, - egyszerű formában meg tudja fogalmazni gondo-latait, érzelmait az emberi kapcsolataival, a barátság-gal, szerelemmel, a generációs problémákkal kapcso-latban.
10.	Szórakozás, sportolás, szabadidő, szabadidő, sportolás	<ul style="list-style-type: none"> - Iskolai rendezvényen, diszkóban, buliban. - Kulturális tevékenységek: színház-, mozi-, mú-zeum-, kiállításlátogatás. - A meghívás, a meghívás elfogadásának és visszau-tatásának nyelvi eszközei. - Főnévi igeneves szerkezetek. 	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes beszélni arról, hogyan tölti a szaba-didejét, milyen tevékenységeket szeret és tud végezni, - tud jegyet vásárolni, közös programot ajánlani, azt elfogadni, illetve visszautasítani.

A modulok felosztása			
Modul száma	Témakör	Idegen nyelvi tartalom	Várható nyelvi eredmény
11.	A társadalmi szokásrend	<ul style="list-style-type: none"> – Iskolai és egyéb társadalmi szabályok, szokások. – A tiltás és a megengedés nyelvi kifejezése. – További főnévi igeneves szerkezetek. 	<ul style="list-style-type: none"> – A tanuló képessé válik arra, hogy megértse és alkalmazza a tiltást és megengedést, valamint a szükségességet kifejező nyelvi formákat.
12.	Ünnepek és szokások Magyarországon és a világban	<ul style="list-style-type: none"> – Családi, nemzeti és nemzetközi ünnepek. – A nyári szünet. – Az ajándékozás, a felkösztöntés, a gratuláció módjai. – A kijelentő mód, múlt idejű ragozás – múltbeli események leírása, elmesélése. 	<ul style="list-style-type: none"> – A tanuló el tudja mesélni, hogy ő maga, vagy más mit csinált korábban (egy múltbeli időpontban), tud az ünnepekről, az azokhoz kapcsolódó szokásokról beszélni, – ismeri a felkösztöntés, a gratuláció, az ajándékozás nyelvi kifejezőmódjait, – eligazodik a magyar ünnepekhez kapcsolódó szokások között.
13.	Szolgáltatások	<ul style="list-style-type: none"> – Postai szolgáltatások, levélírás, levélfeladás, számlakitöltés, pénztátutalás, internethasználat. – A tanácskérés és -adás nyelvi eszközei. – A felszólító mód. 	<ul style="list-style-type: none"> – A tanuló meg tudja fogalmazni kéréseit, – megérti a használati utasítások nyelvezetét. – ismeri a különböző szolgáltatásokkal kapcsolatos teendőket, melyek hozzájárulnak interkulturális kompetenciája fejlesztéséhez.
14.	Utasítások, kérések a tanórán és tanórán kívül, tanácsadás	<ul style="list-style-type: none"> – A tantárgyak terminológiájának megértése, alkalmazása, az utasítások megértése. – A legfontosabb igekötők, gyakori mozgást jelentő igék. – Segítségkérés tájékozódásban, tanulásban, mindennapi kommunikációban. 	<ul style="list-style-type: none"> – A tanuló képes megérteni a tanórán használt utasításokat és a terminológiák egy részét, – képes részt venni a tanórán zajló munkafolyamatok nagy részében.

5. ÉRTÉKELÉSI ELVEK ÉS MÓDSZEREK

5.1. Alapelvek

- Nagyon jó empátiakészséggel, megengedő és eltűrő módszerekkel kell értékelni.
- A nyelvi hibákat folyamatosan, tapintatosan kell javítani.
- Kiemelt alapelvnek a beszédcentrikusság tekintendő.
- A beszédcentrikussághoz szükséges alapvető nyelvi fogalmak értékelését elsődlegesen a beszélt nyelv szintjén értjük. A szóbeli értékelést tartjuk elsődlegesnek. (Csak a jól begyakoroltatott, rögzített nyelvtani anyag értékelését kérjük írásos formában.)
- Ajánlott az értékelést követő jutalmazás.

5.2. Példák az alapelveket megvalósító lehetséges értékelési módszerekre

Sajátos pedagógiai módszerek alkalmazása szükséges, mert a tanulók sokszor nem rendezett körülmények közül (pszichológiai és fiziológiai hátrányokkal) kerülnek ki. A megengedő és eltűrő módszerek kidolgozását a programfejlesztők készítik és szervezett formában a tapasztalatokat kicserélik. A beszédcentrikusság elérését segítik a modulok, amelyeknél érdemes törekedni az alapvető élethelyzetekre. A programtantervben megfogalmazott ajánlások alapján a programfejlesztők dolgozzák ki az alapelveket megvalósító értékelési módszereket.